

**sumam
persones,
construïm
futur**

1r congrés
Es Mercadal
Maig 2017

MENORCA **2025**

**Comencem ara
a construir
el futur**

L'agraïment

A totes les persones que han redactat els documents que trobareu a continuació.

A totes aquelles que han participat en el seu debat, que han presentat dubtes, esmenes, canvis, ...

A totes les que han fet possible, amb la seva feina al llarg dels anys, que avui tinguem il·lusió en pensar la Menorca del futur.

A totes les que faran que aquesta sigui una terra més solidària i més justa.

Índex

De peus al cel (a tall d'introducció)	7
El marc institucional que necessitam	8
L'economia i l'ocupació	
Per una economia al servei de les persones	11
La connectivitat de Menorca	13
L'agricultura	20
La pesca	25
El turisme	27
El territori, el medi	
Què ha de significar ser Reserva de Biosfera?	33
El territori i la ciutat que volem	42
El canvi de model energètic a Menorca	47
Els recursos hídrics a Menorca	56
La mobilitat en una illa sostenible	59
La salut i el benestar social. La joventut i els esports	
La salut i el benestar social. La joventut i els esports	62
La salut	64
El benestar social	67
L'esport i la vida saludable	70
El jovent	74
Un nou model de cooperació al desenvolupament	77
L'Educació. La Cultura i la Interculturalitat	
L'educació, l'eina per guanyar el futur	82
La llengua	86
Cultura per a una societat oberta i diversa	87
La interculturalitat	90

De peus al cel (a tall d'introducció)

Moltes vegades el títol ho diu tot. I en aquest cas el títol diu molt de com es proposa que es plantegi el debat de la Menorca que volem començar a construir des d'ara mateix: Ho volem tot, i no estem disposats a renunciar a res del que consideram bo i just. És el cel. Però per escalar el cel fa falta tenir els peus ben posats a terra; tenir una anàlisi sociològica de la realitat que ens permeti escalar. De res serveix un cel que no mogui a la transformació d'una terra. Parlam per tant des del plantejament d'un menorquinisme transformador, a l'estil del que fa uns anys es coneixia com esquerra transformadora.

Ho volem tot, i no estem disposats a renunciar a res del que consideram bo i just.

Ho volem tot, i ens urgeix aquest tot. Volem, perquè ho necessitam, construir ja el demà. Menorca ha estat terra de cruïlla, on molts pobles i moltes cultures han deixat la seva empremta. Però Menorca ara és a una cruïlla. Ens hi jugam molt: ens jugam el futur del nostre poble, el futur des joves. Nosaltres els menorquins – nous i antics, joves i madurs– hem de decidir què en volem fer de la nostra illa, per quin model de societat i d'economia apostam, quines fortaleces –que en tenim, i moltes– volem explotar, quin ha de ser la relació amb el nostre medi, quines vincles volem mantenir amb altres pobles, quina capacitat d'autogovern estem disposats a assolir, i com.

Nosaltres els menorquins hem de decidir què en volem fer de la nostra illa.

És l'hora de dibuixar ja el futur col·lectiu. L'any 2025 com a horitzó per poder caminar decididament cap aquest futur de tots. El debat que Més per Menorca vol encetar va més enllà del propi d'una organització política, volem que sigui la suma de propostes, d'idees, de visions, de coneixements, sobre cap on cal anar i com hi anam.

Dels somnis col·lectius podran néixer realitats engrescadores.

Hem de somiar la Menorca que volem. Perquè dels somnis col·lectius podran néixer realitats engrescadores.

El marc institucional que necessitam

Del problema

L'entramat institucional de Menorca presenta diversos problemes. En primer lloc, i pel que fa al Consell Insular, destaquen els efectes de la doble insularitat. El fet de pertànyer a la Comunitat Autònoma de les Illes Balears, genera problemes tals com les duplicitats administratives, la dificultat del funcionament administratiu, així com un doble maltractament fiscal. El maltractament fiscal de l'Estat espanyol es veu agreujat donat que la majoria de serveis recauen a la capital de Menorca, Palma.

El Consell Insular serà el vertader Govern dels menorquins.

En segon lloc, i pel que fa a la sobirania dels menorquins, s'ha d'apuntar el següent. El Consell Insular, administració que ha d'esdevenir el vertader Govern dels menorquins, és encara dèbil en competències i, per tant, en capacitat de

decisió. Aquest fet afecta directament la capacitat dels menorquins a l'hora de decidir en tot i per tot el que s'esdevé políticament a Menorca.

En tercer lloc, i des d'una visió municipalista, és necessari remarcar els problemes que presenten els municipis menorquins. Per un costat, trobem que a l'Estat espanyol l'administració local ha vist un augment molt significatiu de les seves competències. Ara bé, si ens fixem en l'evolució de l'administració pública en l'àmbit dels recursos observem el següent: que l'any 1975 l'Administració General de l'Estat gestionava un 90% dels recursos mentre que l'administració local en gestionava el 10% restant i que l'any 2012 l'Administració General de l'Estat gestionava un 50% dels recursos, les Comunitats Autònomes un 37% i l'administració local el 13% restant. Així, mentre el nivell competencial ha augmentat molt, fins al punt de doblar els treballadors, els recursos només ho han fet en un 3%.

Aquesta és la fal·làcia federal actual. Mentre les competències s'han anat descentralitzant no s'han anat dotant dels recursos necessaris, alliberant l'Estat central d'un endeutament que han sofert els nostres municipis.

I finalment, les nostres institucions es veuen afectades pel mateix problema que afecta la resta de les de l'Estat espanyol, la visió social d'una manca de transparència, d'una lentitud dels processos i d'un excés de burocràcia inassumibles.

De la solució

En primer lloc es fan necessàries diverses actuacions: fer efectiva la distribució competencial prevista a l'Estatut d'Autonomia de les Illes Balears del 2007, a través dels corresponents traspassos, que aquests eliminin duplicitats per dalt – açò és que el traspassat desaparegui definitivament com a competència del Govern balear – i que l'augment competencial vagi lligat a un millor finançament. Només així reforçam el Consell, vertader govern dels menorquins, i començam a fer passes per a garantir que són els menorquins els que decideixen en tot i per tot el que s'esdevé políticament a Menorca.

Segons marca l'Estatut d'Autonomia de les Illes Balears del 2007 en el Capítol IV Article 61, els consells insulars són "les institucions de govern de cada una de les illes i exerceixen el govern, l'administració i la representació de les illes". En aquest sentit "gaudiran d'autonomia en la gestió dels seus interessos d'acord amb la Constitució, aquest Estatut i el que estableixen les lleis del Parlament". Aquest article és bicèfal. Per un costat ens presenta el Consell Insular de Menorca com la institució governamental on s'expressa la sobirania dels menorquins i per l'altre ens el presenta com a institució subordinada a Palma, a la Comunitat Autònoma i a Madrid.

S'ha de fer efectiva la distribució competencial prevista a l'Estatut d'Autonomia a través dels corresponents traspassos

És necessari idò que reforcem un d'aquests dos caps, donat que són poc compatibles. O el Consell és l'apèndix del govern o el Consell és el govern. Ens decantam per la segona. En qualsevol cas, l'acció del Govern Balear a Menorca haurà de ser sempre a través del Consell Insular reconeixent, d'aquesta manera, la institució insular com a vertader representant dels menorquins.

Pel que fa a l'àmbit municipal és necessari recordar que com marca l'Estatut d'Autonomia de les Illes Balears del 2007 en el Capítol V Article 75, els municipis són "l'entitat local bàsica de l'organització territorial de les Illes Balears i l'instrument fonamental per a la participació de la comunitat local en els afers públics" i també que l'Estatut garanteix als municipis "l'autonomia per a l'exercici de les seves competències pròpies, sota la seva responsabilitat i en defensa dels interessos de la col·lectivitat que representa". Ara bé, aquest instrument,

aquesta autonomia, no es pot exercir donat que els recursos són escassos; la importància que l'Estat dona als municipis és simplement antimunicipalista.

Els municipis han d'actuar en sentit Menorca no en sentit competitiu.

Així en l'àmbit municipal fa falta, per una banda, reclamar un canvi de model de finançament, que equipari les competències atorgades als recursos necessaris per a portar-les a terme i, per l'altra, generar visió de país, fer que els municipis actuïn en sentit Menorca i no en sentit competitiu. La mancomunitat de serveis, la cooperació, la col·laboració o la igualació de criteris en són exemples. Prestar serveis de manera conjunta genera major eficiència i eficàcia.

En aquest sentit, fa falta avançar a velocitat constant en un doble procés d'assumpció de competències, i per tant de sobirania, i de modernització de la nostra administració; açò és, fer de l'administració pública menorquina una administració sobirana i alhora transparent, eficient, eficaç i propera. Així, es fa necessari potenciar l'administració en transparència, en proximitat i en intercanvi administració – ciutadania. Un bon exemple seria la implementació d'uns pressupostos més participatius. Quant a la burocràcia, en cas d'aprimar-la, que s'aprimi des de dalt.

Amb visió de país i amb fermesa s'ha d'avançar en l'aprimament progressiu del Govern balear, i empoderar el govern dels menorquins –el Consell Insular i els ajuntaments.

En general les institucions menorquines necessiten una visió a llarg termini. L'excessiva preocupació pel futur immediat ens cega. La majoria social per a dur Menorca a quotes de major sobirania política ja està donada; segons els informes de la Fundació GADESO, Menorca és l'illa que més demostra aquesta voluntat. Amb visió de país en l'àmbit municipal i amb fermesa en l'àmbit menorquí s'ha d'anar avançant en l'aprimament progressiu del Govern balear, tot empoderant el govern dels menorquins, el Consell Insular, així com els ajuntaments. La Menorca regió s'ha d'anar convertint, en l'àmbit institucional, en la Menorca república: amb govern propi, sota el principi de subsidiarietat que empodera els nostres municipis, amb visió de país per part d'uns municipis de ciutadans i no d'individus i amb sobirania popular efectiva dels menorquins.

D'aquesta manera, la transparència i la participació han de ser dos elements essencials. Sense ells la democràcia no és democràcia plena. La ciutadania ha de poder exercir el seu poder – de conèixer i d'opinar- més enllà del sistema electoral i d'unes eleccions cada quatre anys. Cal apostar per la democràcia participativa i per la transparència com a instrument de control i de bona gestió dels recursos públics.

L'economia. L'ocupació

Per una economia al servei de les persones

Ens interessa l'economia només com a instrument per a millorar el benestar de la gent.

Volem donar solcs raonables a l'economia de mercat per a l'assignació de determinats béns i serveis, i en altres casos, més substancials per al benestar de la gent, pretenem reassignar el que assignin els agents privats amb l'objectiu d'assolir un major nivell d'Estat del Benestar.

A l'àmbit ideològic, els valors de respecte al patrimoni natural i cultural de l'illa és el nostre distintiu. Això implica vetllar pels costos socials del malbaratament del patrimoni, dels recursos exhauribles, la defensa de la terra i de les generacions, tant presents com futures.

Per tot això ens hem de fer forts contra l'optimisme del cicle favorable, per a no deixar nos emportar per la més i més generació de renda, ni en la seva fase baixa, on la penúria de l'atur i la pèrdua d'ingressos pressiona contra l'estoc (el patrimoni), per a intentar salvar, creuen alguns, el flux (la renda, el consum).

Marca la nostra agenda política fer prevaldre sempre el que és estratègic per sobre del conjuntural, l'estoc sobre el flux, el mig i llarg termini sobre el curt placisme, les pauses sobre les presses, l'interès comú per sobre de l'individual.

L'acció exigible a les administracions ha de ser propositiva en exigir còmput de costos socials, incorporar una taxa de

Marca la nostra agenda política fer prevaldre el que és estratègic sobre el conjuntural, l'estoc sobre el flux, el mig i llarg termini sobre el curt placisme, les pauses sobre les presses, l'interès comú per sobre de l'individual.

descompte que no malmeti el benestar dels nostres néts, incentivar externalitats positives (capital humà, infraestructures, serveis de salut i capital social) i neutralitzar les negatives (contaminació, sorolls, inseguretat).

Menorca sense fronteres s'ha de governar com un gran consorci d'administracions gestora de serveis des d'un sol plantejament insular. La fiscalitat ha d'estar lligada a la liquidació de les plusvàlues de l'activitat econòmica i no a la seva generació. La fiscalitat que incideixi sobre les famílies les ha d'amortir el major cost de insularitat de transport i de cost de la vida.

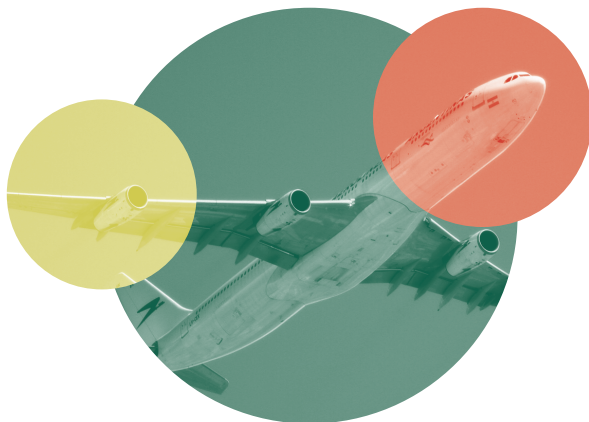
Hem d'exigir un finançament propi que estigui a l'alçada de les necessitats ciutadanes i en correspondència a l'esforç fiscal dels nostres contribuents.

Per tot això hem d'exigir un finançament propi que estigui a l'alçada de les necessitats ciutadanes i en correspondència a l'esforç fiscal dels nostres contribuents, també a la vista de les divises aportades a l'estat i l'ocupació creada per treballadors d'aquí i de fora de l'illa.

Ens volem distingir com a terra d'acollida però amb limitacions. Gradualment i amb acompanyament dels serveis socials, no en resposta massiva a suposades necessitats empresarials, i exigim dels nouvinguts un compromís inequívoc de permanència amb respecte a la llengua i cultura menorquina i els valors que impregnen el capital social. Ens distingeix una pàtina neta de corrupció, de proximitat amb la gent, de mai tenir por a retre comptes.

El futur de l'economia és, ara més que mai, incert. Els canvis tecnològics fan obsoletes determinades activitats, la feina ben feta garantidora de futur és substituïda per una empenedoria cada cop més anticipativa, creadora de demanda més que servidora d'oferta existent. Això implica vetllar per les conseqüències d'aquesta nova economia i ajudar a que les ventades del mercat i els tsunamis de les crisis no s'emportin el que tant ha costat construir a la nostra societat.

Ens agrada tenir visitants. Però busquem apleix i no quantitat, no volem ser "low cost" ni batre records turístics. Menorca ha de ser vista com una sola marca amb la que la indústria turística resti vinculada a la resta d'activitats locals.

LA CONNECTIVITAT DE MENORCA

Com és prou conegut la liberalització del sector del transport aeri europeu va tenir lloc l'any 1992 quan la nova legislació comunitària acordà l'eliminació de les barreres físiques entre els estats membres i la introducció del lleure mercat entre altres mesures normatives. Fruit d'aquests acords la dinamització del sector aeri ha vingut acompanyada de l'eliminació de les ajudes estatals a la navegació.

Això no obstant, és evident la pervivència dels ajuts públics. Sota format d'acords publicitaris, en el cas espanyol per la via de les Comunitats Autònomes, i als països de la UE intervenint en el mercat amb aportacions econòmiques per a la protecció de rutes escassament rendibles. Segons els experts, és important destacar que aquestes ajudes no poden restar centrades en la població resident de manera excloent, atès que la manca de volum de passatgers afecta la rendibilitat i acaba per demanar un progressiu increment de les aportacions estatals.

En tot cas, la legislació europea establí el mecanisme de les obligacions de servei públic (OSP) per rutes de connexió de "regions perifèriques en desenvolupament o amb baixa densitat de tràfic quan l'esmentada ruta es consideri essencial pel desenvolupament econòmic i social d'una regió (...) i per garantir el compliment de determinades normes en matèria de continuïtat, regularitat, capacitat i preus que les companyies aèries no incorporarien en funció d'un interès comercial exclusiu".

Garantir la continuïtat, la regularitat, la capacitat i uns preus adequats, objectius de les obligacions de servei públic.

Des del primer moment, les OSP van ser implantades per garantir l'accessibilitat de les illes i els arxipèlags a països com Noruega, Grècia, Itàlia, Regne Unit i França, fins i tot amb

els territoris d'ultramar fins arribar a les 250 rutes declarades OSP a l'actualitat. Segons les dades de 2014, l'Estat espanyol, és un dels països amb menor nombres de rutes declarades OSP, amb 18, només per davant de Suècia, que en té 12, però el darrer en rutes subvencionades, malgrat l'existència de dos arxipèlags i dues places africanes.

Els sistemes tarifaris de les OSP.

En termes generals, les rutes OSP europees es regeixen segons dos principals sistemes tarifaris, que es poden descriure a partir dels aplicats a les illes de Còrsega i Sardenya.

França protegeix els quatre aeroports de Còrsega amb unes tarifes màximes en funció de la situació sociopersonal del passatger. És així que, mentre pel no-resident s'estableix una tarifa alliberada, existeixen preus màxims fixats pels residents, pels menors de 25 anys, pels estudiants i pels jubilats. Es tracta d'un sistema amb "preus socials" on la subvenció estatal obliga a l'establiment d'un règim de monopoli per l'exploació de les rutes.

Itàlia connecta els seus territoris insulars de la mateixa manera, amb l'excepció de Sardenya on s'aplica la tarifa plana, sense altres distincions. Dins el programa "ContinuitàTerritoriale" s'estipula la tarifa plana a les connexions dels tres aeroports sards amb Roma i Milà. És un règim tarifari més senzill i transparent que es va tractar d'introduir en el servei inter-balear l'any 2007.

El sistema tarifari emprat per l'Estat espanyol a les rutes declarades OSP és mixt. Existeixen unes tarifes de referència per qualsevol passatger, combinat amb l'aplicació d'una bonificació del 50% del preu als residents, ciutadans estrangers familiars de residents i altres estrangers residents de llarga durada.

Les connexions aèries a Menorca

Barcelona. Lliure mercat amb subvenció fixa.

Si analitzem les connexions internes de Menorca, aquelles que enllacen regularment amb aeroports emplaçats al territori de l'Estat espanyol, veurem que la ruta amb Barcelona representa més de la meitat del volum anual de passatgers. L'evolució del tràfic de passatgers amb Barcelona els darrers 10 anys indica que es tracta d'una ruta estable. Els efectes de l'estacionalitat són aquí menors que en altres rutes.

L'aeroport de Barcelona, enllaç fonamental per garantir el dret a la mobilitat dels menorquins.

L'aeroport d'El Prat és, per tant, un enllaç fonamental per garantir el dret a la mobilitat de la població menorquina i l'accés al territori peninsular. Un dret, cal insistir, que faculta l'exercici d'altres drets derivats del desenvolupament econòmic, social, cultural, sanitari, d'ensenyament, etc.

Previ l'entrada en vigència de la nova legislació europea en matèria de transport aeri, les rutes amb Barcelona i Palma de Mallorca eren cobertes per la companyia AVIACO, sota una política basada en l'estabilitat dels preus i de les freqüències, atesa la seva condició d'empresa amb capital públic i, per a tant, amb voluntat de servei social. En aquelles condicions, la subvenció a la població resident tenia un caràcter testimonial, amb prou feines un 13%. És així que l'alliberament del mercat i la manca d'una protecció governamental de la ruta ha suposat el progressiu encariment de les tarifes, a més d'una continua inestabilitat de les freqüències, amb períodes de monopoli efectiu per part del grup IBERIA.

Transcorreguts divuit anys des de l'entrada en vigència dels nous reglaments, el transport aeri ha esdevingut la principal preocupació de la ciutadania insular, amb excepció de l'atur laboral. Com a resposta a la situació creada, els successius governs han anat incrementant el percentatge de la subvenció al bitllet del resident fins arribar a l'actual 50%, amb els efectes que segueixen:

Una tarifa màxima, universal, moderada i accessible serà més efectiva dins una política compensatòria dels efectes de la insularitat.

- Al tractar-se d'una ruta no protegida, i amb l'objectiu de maximitzar els seus ingressos i els índexs d'ocupació, especialment a la temporada baixa, les companyies de navegació aèria han aplicat una política de progressius augments de tarifes i de reducció de freqüències.
- Atesa l'escassa competència existent al mercat i la manca d'alternatives en el transport de la població insular, les companyies han apostat per la seguretat que ofereix l'aportació estatal per la via de la subvenció al resident, amb preus que penalitzen la població no resident. Aquest segment del mercat es veu obligat a pagar preus excessius per arribar a l'illa, amb les conseqüències de tot tipus que això genera pel correcte desenvolupament del teixit social insular.
- El lleuger descens del volum de passatgers en els darrers anys ha estat acompanyat per l'augment de la despesa de l'Estat en concepte de subvenció, amb independència dels casos jutjats per frau a la hisenda pública comesos per algunes companyies mitjançant la venda fraudulenta de passatges.

Resumint, resulta evident que la percepció negativa de la societat menorquina respecte de la qüestió del transport aeri té molt a veure amb les condicions de servei amb Barcelona, la principal ruta de comunicació insular amb l'exterior. És per això que cal plantejar la necessitat de declarar OSP la ruta amb la capital catalana, el que ha de garantir la regularitat d'unes les freqüències mínimes, substituint l'actual model de descompte per a residents per un preu final del bitllet segons una tarifa màxima, universal, moderada i accessible, més efectiva dins una política compensatòria dels efectes de la insularitat.

Illes Balears. OSP oberta amb preus de referència.

La segona ruta domèstica més rellevant de Menorca és amb Palma de Mallorca que, si bé l'any 2004 representava el 23% del volum de passatgers, deu anys després ha baixat fins

al 17%. Es tracta d'un itinerari de caràcter intern majorment emprat per la població balear, com les estadístiques demostren amb claredat. No és aquesta una ruta estacional.

La ruta amb Palma forma part d'un servei inter-insular declarat OSP l'any 2003. Aquesta condició, que és garantia de l'estabilitat de les freqüències, no ha esdevingut plenament satisfactòria per causa dels imports de les tarifes de referència. En efecte, els experts assenyalen la modificació de les condicions de l'OSP, l'any 2008, com una de les principals causes dels resultats negatius dels darrers anys.

Com a reflexió complementària, cal assenyalar que el servei d'OSP inter-illes és un règim obert, és a dir que no suposa el monopoli de l'explotació de la ruta per part de la companyia concessionària del servei. Això és possible atès que el reglament europeu estableix l'exclusivitat de la ruta quan la subhasta és adjudicada amb aportació de recursos públics. Una contribució de l'Estat que, no obstant, es materialitza per la via del descompte al resident.

La ruta amb Palma ha d'estar sota una tarifa plana i universal, unificant les solucions tant per al resident com per al que no ho és.

La societat menorquina ha centrat la reclamació d'una tarifa plana i universal en aquesta ruta OSP, tractant de cercar camins nous que millorin la situació actual, unificant les solucions tant per al que és resident com pel que no ho és. Els factors d'oportunitat política i de cohesió territorial han abonat aquesta estratègia.

Els arguments contraris a la mesura han estat l'increment de la despesa pública i la negativa a la possible subvenció del turisme entre illes.

Respecte al pressupost addicional per una tarifa plana i universal de 30 euros per trajecte, estudis solvents assenyalen un increment de 3,5 milions d'euros a afegir a l'actual subvenció estatal de la connexió amb Palma, i al voltant de 8 milions en el total de les rutes inter-insulars. És aquesta una quantia irrisòria per una hisenda estatal que destina milers de milions a les infraestructures de transport terrestre peninsular. A més, l'import de l'actual tarifa és massa elevat per a la brevetat del trajecte. Cal assenyalar, per a tant, que una revisió a la baixa del preu bàsic o de referència pot reduir aquestes xifres de manera substancial.

Respecte de l'argument d'una possible competència deslleial envers altres destins turístics, accessibles per via terrestre, resta anul·lada per la força de les estadístiques. El servei inter-illes és emprat en un 80% per la població resident, mentre que la finalitat del desplaçament de l'altre segment de passatgers no ha de ser forçosament turística.

Per últim, recordar que les connexions amb la veïna illa d'Eivissa es produeixen via Palma, amb el que representa a efectes de preu i temps de desplaçament. Certament, es tracta d'una ruta simbòlica subjecta a una demanda molt escassa, però és precisament perquè és un servei de connexió entre dues illes menors que hauria de mantenir-se. L'absència

d'una comunicació directa té efectes de retroalimentació negativa. Sense vols no hi ha comerç i sense comerç no hi ha vols. Per això, cal analitzar la possibilitat de restablir les comunicacions directes entre les illes menors amb un mínim raonable de freqüències, fins i tot testimoni d'una voluntat política.

El servei de connexió entre les illes d'Eivissa i Menorca hauria de mantenir-se, fins i tot testimoni d'una voluntat política

Madrid. OSP tancada.

Des del 2013, la ruta amb Madrid és un cas temporal d'OSP amb doble aportació econòmica de l'Estat, a més de ser la primera que permet comunicar un territori insular amb la península, en aquest cas amb la capital de l'Estat. La doble aportació econòmica es produeix aquí per la via concursal que ha obligat a l'establiment d'un monopoli en el servei, al que s'afegeix l'aplicació del descompte o bonificació al resident.

La connexió amb Madrid és la tercera en nombre de passatgers per a l'aeroport de Menorca, situant-se al voltant del 20% del volum anual de rutes domèstiques. Cal recordar que la declaració d'OSP només s'aplica en temporada baixa, restant al lliure mercat en el període comprès entre l'1 de maig i el 31 d'octubre.

Novament ens trobem amb una ruta on el descens del volum de passatgers respecte dels anys anteriors a la fallida de les connexions en 2012, quan operava SPANAIR, va fer necessari un posterior canvi en les condicions de les operacions. L'any 2015 es van aprovar unes modificacions adreçades a millorar l'oferta d'horaris per a la població resident, en perjudici dels passatgers no residents que, amb una tarifa màxima de 135,00 € per trajecte, suporten uns preus escassament accessibles. Tant per AIRNOSTRUM, la companyia aèria adjudicatària del servei, com per la resta dels operadors, és evident l'atractiu econòmic del passatger resident.

Una veritable política de connectivitat entre territoris de l'Estat hauria de garantir una oferta de qualitat als ciutadans al llarg de tot l'any, però també la condició d'uns preus màxims accessibles en totes aquelles rutes declarades OSP. Els territoris insulars no tenen alternativa al transport aeri de passatgers.

Una veritable política de connectivitat entre territoris de l'Estat ha de garantir una oferta de qualitat als ciutadans al llarg de tot l'any, però també la condició d'uns preus màxims accessibles en totes aquelles rutes declarades OSP.

En el cas de Madrid, la reclamació hauria d'adreçar-se a la continuïtat de la protecció de la ruta al llarg de tot l'any en condicions de freqüències similars a les actuals, però amb l'aplicació d'una tarifa plana i universal més baixa per tal de fomentar de la mobilitat

València. Una aposta pel futur.

L'aeroport de Menorca connecta setmanalment amb el País Valencià. Es tracta d'una oferta de tipus residual, centrada en els caps de setmana i adreçada a la població insular. Com en el cas de Barcelona, la manca de freqüències i l'import de les tarifes en mercat lliure adreça les companyies vers la captació de la demanda d'un resident sense alternatives en el transport i al que acompanya, tornem a repetir-ho, la subvenció estatal corresponent.

La Plataforma Ciutadana "El transport Aeri Ofega Menorca" ha denunciat en diverses ocasions la precarietat d'aquesta connexió amb la tercera ciutat en població de l'Estat i tan estretament lligada a les Illes Balears per qüestions històriques, econòmiques i culturals. La reclamació consisteix en declarar la ruta una OSP i l'aplicació d'un sistema de tarifa plana i universal.

L'Arc Mediterrani és un projecte de futur on les comunicacions no poden oblidar les illes menors.

L'anomenat Arc Mediterrani, format per Catalunya, País Valencià i les Illes Balears, és també un projecte de futur on les comunicacions territorials, avui centrades en la reclamació del corredor ferroviari, no poden oblidar les relacions amb les illes menors que formen part d'aquesta unitat territorial.

Conclusió

En conclusió, una veritable política d'allò que a Itàlia s'anomena "ContinuitàTerritoriale" i que hi ha conduit a la protecció estatal de les connexions dels territoris insulars amb les principals ciutats de la península italiana, per la via de la tarifa plana i universal en el cas de Sardenya, demanaria un esforç governamental de comprensió de les dificultats inherents al fet insular en matèria de mobilitat i transport. És així que les Illes Balears, i més concretament les illes menors de l'arxipèlag, pateixen un greu problema de mobilitat i haurien de tenir les garanties d'unes freqüències mínimes i de tarifes socials en les connexions amb Palma, Barcelona, Madrid i València, així com també amb la resta dels aeroports de la Comunitat Autònoma.

Per poder arribar a la situació descrita, cal analitzar els models aplicats a la resta de països de la UE que concentren més de dues-centes cinquanta rutes protegides pel mecanisme de l'OSP. Com ja s'ha dit, no tots els països apliquen el règim de la tarifa plana i universal de Sardenya però, sigui per aquest model, sigui pel camí de fixar uns preus màxims segons les circumstàncies sociopersonals, el futur de Menorca demana un conjunt de mesures polítiques aplicades a determinades connexions territorials que esdevenen vitals pel seu desenvolupament. L'estabilitat dels preus i de les freqüències a les rutes esmentades és condició imprescindible per donar resposta a la problemàtica de la connectivitat aèria de Menorca. En definitiva, com va dir Einstein "no pretenguem que les coses canviïn si sempre fem el mateix".

Documentació consultada.

- Estudio de las connexions aéreas de Menorca. CIME. Febrer, 2014.
- Estudio sobre la OSP del Transporte Aéreo entre las Islas Baleares. Propuesta de modificación y viabilidad. Plataforma Transport Aeri Ofega Menorca. Septiembre de 2012.
- Notas sobre la problemática de la conectividad aérea de Menorca desde una perspectiva empresarial. CAEB Menorca. Octubre de 2013.
- Mercado Balear. Evolución y situación del tráfico aéreo. Ministerio de Fomento. Área de Estudios Estratégicos y Análisis de Mercado. Enero, 2011.
- Estudio de Obligación de Servicio Público en el transporte aéreo de Menorca. Miguel Rodríguez Planas. Fundació Universitària del Bages. Octubre, 201

L'AGRICULTURA

“L'agricultura és l'art de conrear la terra amb la finalitat de produir aliments”.

No podem oblidar aquesta definició, ja que en l'actualitat es té tendència a prostituir-la.

No podem oblidar que l'agricultura és l'art de conrear la terra amb la finalitat de produir aliments.

Aquest és un sector amb crisi gairebé crònica. I que ha estat objecte de molts estudis econòmics, sobretot per part de l'administració, per tal d'establir un Pla estratègic per fer-lo viable.

Mentre no entenguem d'on ve, com és, i el per què, mai no entendrem com és el sector agrari de Menorca.

Per començar hem d'afirmar que aquest ha estat un sector que sempre ha actuat, evolucionat per efecte rebot dels esdeveniments. I per desgràcia, més tard que prest!!

Menorca té encara avui un sistema d'explotació de la terra, que per molt que la tinguem assumida, no deixa de ser ben curiosa. És l'anomenat sistema d'amtgeria o en els darrers anys Societats Rurals Menorquines on el propietari posa la terra i el pagès la feina, repartint-se el que això genera entre els dos socis. Segurament aquesta és una reminiscència encara de l'Edat Mitja on hi ha un gran ressorgiment de la noblesa.

Producció

Cal remarcar quina ha estat l'evolució de la producció en aquests darrers anys. Aquí és on segurament rompem el primer tòpic. Menorca NO sempre ha estat una illa

ramadera. I més concretament, NO sempre ha estat una illa "lletera".

Durant anys, podríem dir segles, la producció de les finques girava entorn, majoritàriament del blat (el ministeri d'agricultura té catalogats 33 tipus de blats que es produïen a Menorca).

També es cultivaven altres tipus de cereals, com civada i ordi que servien per alimentar el bestiar. Un bestiar, però, majoritàriament de cabestre, que s'utilitzava per les feines del camp, i com a transport.

És cert que hi havia vaques lleteres, de la qual treien la llet i elaboraven formatge (com a mètode de conservació de la llet) i fins i tot, ja dins el segle passat, la venien al poble. Però, era més un complement, que el seu modus vivendi.

Hem de pensar que durant la dominació anglesa, fins i tot, molt d'aquest blat, i també el vi, eren enviats des del Port de Maó, cap a Anglaterra.

Com i perquè Menorca torna lletera

Tot i que ja es comercialitzava llet i formatge, és a partir dels anys 50 del segle passat que aquest subsector agrari pren força. I ho fa a partir del naixement de El Caserio, i posteriorment Coinga. Aquest és se'ns dubte el punt en que comença la gran transformació del sector agrari de l'illa.

Per què ens fem una idea, amb el temps, arriba a produir 78 milions de litres de llet anuals, això representa el 25% de tot el que es produeix a Catalunya.

Els motius d'aquesta transformació poden ser diversos: el naixement de la gran indústria, el producte està "tot" col·locat, l'entrada de la maquinària, l'especialització fa que es dediqui gran part de la feina a la seva producció, etc.

Superar el monocultiu lleter i apostar per la diversificació productiva

Aquest fet, fa que es vagi perdent un valor molt important que és la diversificació productiva.

Agricultura i política

Mentre la ramaderia fa una aposta pel subsector lleter, la societat va avançant i es va organitzant. Arriba la democràcia i amb ella el naixement i legalització del teixit associatiu.

El sector agrari no n'és aliè, i l'any 1978 neix a Menorca el sindicat Unió de Pagesos. Un sindicat que neix per dignificar als pagesos i fer valer les seves reivindicacions davant les administracions i davant la societat.

Com no podia ser d'altra manera, i altra cop per l'efecte rebot, i veient que els pagesos es comencen a organitzar, neixen AGRAME, FAGME i AGRENA.

Amb aquesta obertura de l'Estat cap el món i els seus valors democràtics, hem d'assenyalar una data important que és L'1 de Gener de 1986, que és quan Espanya entra a formar part de la Unió Europea. O més ben dit, en aquells moments Comunitat Econòmica Europea o Mercat Comú. I és important, per que a partir d'aquests moments, les grans polítiques, entre elles l'agrària, les marca la Unió Europea. És així com arribem a la globalització i a la internacionalització dels preus. El poder de decisió ja no depèn de cada Estat independent, sinó d'aquesta unió d'estats membres.

Per regular les produccions i excedents la UE estableix al sector lleter les quotes lleteres. Cada estat rep una quantitat de quota que reparteix a les explotacions, prohibint i sancionant la sobre producció. És així, a partir de la internacionalització dels preus que aquests comencen a fluctuar. Sobretot a la baixa. Arribant al dia d'avui que es paga a Menorca 29ct litre/llet. Hem de tenir en compte que el cost de producció a Menorca es calcula al voltant dels 32ctm litre/llet.

Amb aquest panorama, i depenent com n'és, què fa el sector? Per aconseguir el mateix marge de benefici, incrementa la producció. Hem de tenir en compte, que les conseqüències d'aquest fet són:

- Augment de la cabana bovina, centrada principalment en raça Frisona
- Introducció de farratgeres per alimentar-les (majoritàriament el raigràs)
- Sobreexplotació dels aqüífers per regadiu
- Tècniques intensives d'explotació de la terra
- Utilització, sovint desmesurada, de fertilitzants químics
- Augment dels purins

-...

També és cert que per compensar aquesta regulació, la UE estableix una sèrie d'ajudes al sector, per tal de assegurar-ne la seva supervivència.

Tot i que és cert que el 48% del pressupost de la Unió Europea va destinat a l'agricultura, s'ha de tenir en compte que només un 15% del total arriba directament als pagesos. En el moment que Europa elimina aquestes quotes, és quan el pagès de Menorca se n'adona de que no podrà competir amb la resta de productors.

També és cert que a partir de les directrius europees, cada estat membre té un cert marge de maniobra per ajustar les seves Polítiques Agràries a aquestes directrius. I aquí és on està realment el moll de l'os!! Poques vegades en aquesta comunitat hem tingut polítiques agràries que beneficiïn al pagès.

Curiosament, en el moment en que políticament es fa un replantejament de la situació del sector i s'intenten posar mesures i redreçar-lo a fi de donar-li viabilitat, és quan una part del sector, empesa per uns interessos que poc tenen a veure amb la viabilitat, es rebel·la. Acos-

tumat com estava a resoldre els problemes en base a les compensacions econòmiques de l'administració. Que més que resoldre, l'únic que feien era allargar la seva agonia. I que ben mirat era una gran solució per la indústria que veia que allà on no arribaven ells, ho feia l'administració. I aquí és on s'intenta que el sector faci un gir cap a la qualitat/valor afegit.

Agricultura i societat

Amb els anys, l'agricultura i la ramaderia s'han vist, ja no com un sector econòmic per ell mateix, sinó com un sector estratègic que gestiona gran part del territori. De fet el 80%. Gestió que ha fet, segurament de forma inconscient i que és la que ha moldejat la Menorca que tenim.

Aquesta gestió és un dels motius pels que Menorca és declarada l'any 1993 Reserva de Biosfera. I empeny i recomana a les administracions a conservar i recolzar al sector per a que continuï gestionant el territori en base a les bones pràctiques agràries. Bones practiques que la sobreexplotació lletera havia posat en perill.

És així com comencen a sorgir iniciatives que posen en valor l'agricultura i la ramaderia. Entre elles, cal destacar que a partir de unes reflexions que es fan conjuntament GOB, i algun agent social agrari els acords de custòdia agrària, que no són altra cosa que un compromís per part d'algunes explotacions a produir en base a les bones pràctiques agràries per tal de mantenir les bones pràctiques mediambientals. Amb el compromís per part de l'agrupació ecologista de promocionar els seus productes com a productes diferenciats.

A partir d'aquí quan l'Administració de Menorca treballa el que han de ser les bases per una política agrària real, que posi en valor el valor afegit dels productes fets amb bones pràctiques agràries, i per tant responsables de tenir cura del medi ambient. Més aquells valors socials anomenats tècnicament imputs, que genera el sector, sense treure'n un rendiment econòmic directe i que són necessaris per el manteniment de Menorca Reserva de Biosfera.

Posar en valor els productes fets amb bones pràctiques agràries, responsables també de la cura del medi ambient.

Beneficis, que per altra banda, van destinats a la societat que en gaudeix, però també a un sector que en treu un benefici econòmic, sense haver-ne tingut cura mai.

El resultat d'aquesta feina és el que ara coneixem com a Contracte Agrari de la Reserva de la Biosfera.

Noves tendències

Cal anomenar una mica quines són i han de ser les noves tendències del sector, i que hauríem de tenir en compte a l'hora de donar un impuls i reconeixement a l'agricultura com a primer guardià de la sostenibilitat. Tot aplicant polítiques de discriminació positiva

que ajudin a assolir els objectius que ens proposem.

Les explotacions han de diversificar la seva producció per tal de no dependre d'un sol producte

Tot i que el sector lleter no deixa de ser el subsector econòmic de l'agricultura més important i que genera la major part de la facturació del sector, hem de tenir en compte que Menorca conta actualment amb unes 400 explotacions, de les quals 163 són lleteres.

- La recerca del valor afegit en el sector lleter a partir de la transformació en formatge.
- Les explotacions que diversifiquen la seva producció per tal de no dependre d'un sol producte.
- L'augment de l'agricultura ecològica. No només en hectàrees i elaboradors, sinó també de la consciència ciutadana que de cada cop demanda més aquest tipus de producte.
- La tendència dels productors de comercialitzar directament els seus productes i fugir dels canals habituals de distribució amb la finalitat de tenir un marge de benefici més net
- El suport a la utilització de llavors i races autòctones, com a les més adaptades al territori
- El suport a les produccions de secà per tal d'evitar al màxim la sobreexplotació dels aqüífers
- La possibilitat de crear un Banc de Terres per cedir als pagesos que tinguin un projecte de producció sostenible.

És evident que també té els seus perills. I un d'ells és la pressió dels grans lobbys econòmics per controlar l'alimentació. I entre aquests cal que estiguem atents al Tractat de Lliure Comerç i que com

Cal augmentar l'agricultura ecològica, no només en número d'hectàrees i d'elaboradors, sinó en la consciència ciutadana.

gairebé sempre, si no anam vius, ens agafarà en falderet. Apuntarem uns quants dels seus efectes com són:

En quant a seguretat alimentària:

- Obre les portes sense mesura als transgènics. Als aliments creats artificialment.
- La previsible entrada de carn nordamericana que farà perillar les races autòctones
- Una normativa d'etiquetatge a l'estil americà on no s'obliga a informar al consumidor quins elements artificials aporta el producte.
- La normativa nordamericana no reconeix les denominacions d'origen, i per tant perdran el seu valor afegit.

I l'altra gran perill que cal apuntar, és el de l'especulació immobiliària i la de voler donar utilitat a les finques per allò que no han estat concebudes, tal com hem dit i definit al principi, per a la producció d'aliments.

LA PESCA

Menorca Reserva de Biosfera vol dir també una relació respectuosa amb la mar, també des del punt de vista de facilitadora de recursos alimentaris per a la població.

La pesca, tant en la seva vessant professional com aficionada, ha format part al llarg del temps de la cultura pròpia de l'illa.

Una mar que ha estat, i continua estant, maltractada per humans, que l'han convertida en abocador i els recursos de la qual han estat sobreexplotats.

Per açò serà important, en la Menorca del futur que volem construir, repensar la relació amb aquest medi fonamental per a la nostra vida, que ens ha configurat com a poble i que ens ha proveït d'aliments al llarg dels segles. Les pràctiques pesqueres sostenibles són la única opció si volem que la pesca pugui continuar en els propers anys. En aquesta línia, serà una via d'acció l'aplicació a la pesca de l'exemple de la Custodia Agrària, de manera que es pugui certificar les pràctiques sostenibles en la pesca.

Caldrà que s'adoptin mesures fortes per reduir decididament pràctiques negatives per al medi i per a la sostenibilitat de la fauna, com és la pesca d'arrossegament, i optar per pràctiques més acurades com són les arts menors en la línia de pesca selectiva.

La reducció de pràctiques negatives com ara la pesca d'arrossegament i optar per una pesca selectiva a través d'arts menors.

La Reserva Marina del Nord de Menorca ha de ser respectada per tal que compleixi la funció per a la qual va ser creada, i açò passa pel compromís del conjunt de la societat i per una actitud més activa de l'administració en la seva protecció.

Una nova reserva marina al sud de l'illa esdevé imprescindible per garantir la regeneració de les espècies.

Caldrà també la creació d'una nova reserva marina al sud de l'illa, que permeti la regeneració de les distintes espècies, moltes d'elles en perill d'extinció.

Complementàriament, serà ineludible ampliar les èpoques al llarg de l'any de vedat per a la pesca, en funció de les distintes espècies afectades i la seva vulnerabilitat.

De forma clara s'hauran d'impulsar mesures per respectar la nostra mar, que haurà de ser una mar lliure de prospeccions petrolíferes i explotacions similars, una mar que tampoc pot ser el clavegueram de les nostres ciutats, garantint que no hi haurà abocaments d'aigües no depurades.

EL TURISME

El context

El turisme és cosa de tots.

Malgrat la importància central del turisme en la configuració de l'illa, encara avui es tracta com si fos un fenomen que té poc a veure amb els menorquins. Tanmateix, les activitats turístiques no es poden considerar quelcom estrany a Menorca, formen part del seu dia a dia, de les seves dinàmiques intrínseques, fins i tot de la seva quotidianitat. Tots els sectors productius de Menorca tenen relació amb el turisme. No es tracta d'un sector econòmic sinó d'una combinació de sectors. El seu debat, per tant, ha de transcendir les veus dels agents interessats, majoritàriament empresarials. Els turistes no han de ser considerats agents passius "de Menorca" sinó visitants amb drets i deures. Cal, per tant, una gestió democràtica i plural del turisme.

Superar el turisme de masses.

Menorca com a destí turístic es va concebir com un destí de masses. Es tractava d'un turisme molt estacional, amb una forta dependència dels Tour Operadors europeus, que oferia un producte poc diferenciat basat en el sol i platja i que tenia uns mercats poc diversificats. El turisme de masses presenta signes d'obsolescència que no podem obviar. El sol i platja continua essent la base turística de Menorca, tanmateix el sector està experimentant canvis importants en els darrers anys. Han canviat els canals de comercialització, les formes d'allotjament, els mercats emissors, l'oferta turística així com també la manera com molts turistes consumeixen el territori i la cultura. Davant aquest canvis hi ha la temptació a seguir la inèrcia i a adaptar l'actuació turística als esdeveniments en lloc de, tal com apuntava el llibre blanc del turisme, "crear o transformar les condicions productives internes per tal de capturar el mercat i establitzar-lo de cara al

És necessari gestionar la transformació del turisme de masses.

futur per garantir la competitivitat i sostenibilitat del sistema turístic". És necessari gestionar la transformació del turisme de masses.

La complexitat creixent del turisme.

Els turistes del segle vint-i-ú són molt diferents dels d'abans. Un fet clau és que la frontera entre allò que es considera turístic i allò que no s'està desdibuixant per les mateixes pràctiques dels visitants. Si bé els circuits turístics tradicionals encara recullen l'imaginari col·lectiu, aquests són només una part del fenomen; hi ha molts fluxos turístics que no encaixen amb la idea tradicional de turisme: la dels negocis, les segones residències, la de les visites d'amics i familiars, la que es construeix temporalment a través d'un esdeveniment puntual, etc. Molts dels turistes o visitants, sobretot els professionals o els que repeteixen estada, tenen comportaments molt diferenciats i allunyats de les icones turístiques. Ens agradi o no el turisme és un element central de la vida quotidiana de Menorca. Cal una gestió del turisme que tenguí en compte la seva complexitat.

Turisme (in)sostenible.

Les transformacions del turisme no han comportat una millora de la seva petjada ecològica. Més aviat el contrari. Tot i els avenços en la protecció del territori, el ritme de destrucció del territori és molt elevat. Ha augmentat significativament la pressió sobre els recursos naturals, molt especialment l'aigua, així com també la pressió urbanística, especialment en sol rústic. La creixent integració del turisme i el sector immobiliari comporta un ús turístic cada vegada més intensiu del territori. La massificació turística és un fet que posa en perill la competitivitat mateixa del sector. La pressió humana és la més elevada de la història i es preveu que segueixi creixent els anys vinents. És necessari, per tant, donar una resposta a la crisi ecològica que vivim tot limitant l'expansió del turisme i el consum de recursos naturals.

Sostenibilitat, competitivitat i responsabilitat.

La qualitat ambiental és l'element més important que contribueix a la nostra competitivitat turística.

Sostenibilitat és indeslligable de competitivitat. I és que la qualitat ambiental és l'element més important que contribueix a la nostra competitivitat turística. La destinació ja no pot pensar-se d'una altra manera que no sigui garantint la seva viabilitat en el temps i en l'espai; i fer-ho de manera

integrada, contextualitzada, amb una mirada territorial i social. La qualitat ambiental és la clau de l'excel·lència turística però no és l'única. L'ús avançat de les noves tecnologies de la comunicació, el coneixement dels idiomes, la formació, l'atracció de talent, la gestió de la innovació, l'actitud emprenedora o la qualitat del servei són algunes de les assignatures pendents que té el nostre sector turístic i que representen frens importants per poder assolir els nivells d'excel·lència necessaris. És molt important tenir en compte, també la qualitat del treball i la seva justa remuneració. Es necessari abordar la competitivitat de la destinació sota criteris de sostenibilitat i responsabilitat.

El debat polític dèbil.

A les Illes Balears hi ha una desorientació política al voltant del turisme. En poc menys de 10

anys hem passat de parlar de creixement sostenible, a recuperar un discurs desregulador i desenvolupista que ara s'ha deixat de banda a favor del decreixement. El discurs de la sostenibilitat apareix amb força als anys 80 amb el primer govern autonòmic. Es tractava d'un discurs amable que lligava el futur turístic de les Illes a una millora ambiental del seu entorn. Amb la crisi econòmica el discurs de la qualitat ambiental desapareix a favor d'un altre que posa l'èmfasi en l'atracció de capital inversor. El focus es posa en les normatives públiques (de caràcter ambiental) que creaven "inseguretat jurídica" per al capital inversor. El discurs desenvolupista ha estat, per sort, breu. Avui ja no parlem d'inseguretat jurídica sinó de "massificació turística i excés de construcció". I deim que "sense límits no hi ha futur". No esteim, tanmateix, davant un retorn al vell discurs de la sostenibilitat, sinó d'un nou discurs de caire anticapitalista, que identifica el turisme amb la globalització neoliberal. És necessari recuperar un consens social i polític al voltant del turisme.

La identitat turística de Menorca és múltiple i canviant.

A Menorca es sobreposen identitats turístiques divergents i sovint contradictòries. Al llarg del segle XX Menorca s'ha fet transparent als turistes de maneres molt diferents segons bufa el vent. Ha passat de ser una geografia ancestral, a ser un paisatge verge, de sinònim de tradició a sinònim de (post)modernitat, de testimoni de grans civilitzacions a espai d'hedonisme i diversió. El relat turístic de Menorca no només és confús sinó que sovint amaga el seu patrimoni, la seva llengua i la seva cultura. Hi ha la creença que cal des-menorquinitzar-nos per ser competitius turísticament. Encara avui són molts els turistes que venen a Menorca sense tenir ni idea a on van. Tanmateix, la llengua i la cultura no haurien de ser cap problema pel turisme, més aviat el contrari. Hem de veure el turisme com un dels fonaments per construir el projecte cultural i nacional de Menorca. El turisme és la via més important que tenim de donar valor al nostre patrimoni material i immaterial així com també augmentar l'intercanvi cultural amb la resta del món.

El turisme és la via més important que tenim de donar valor al nostre patrimoni material i immaterial.

Els principis d'una política turística menorquinista

La creixent integració entre turisme dins territori ens trasllada un repte conceptual clau: passar de la discussió entorn del "model turístic" al debat entorn de la construcció de la illa que volem. Els reptes de la gestió del turisme són reptes del territori, del país, des de la promoció fins a les externalitats de les activitats. Si es considera que el turisme i el territori són inseparables, no es pot actuar només en una de les parts sense que l'altra s'hi vegi afectada. El repte no és gestionar el turisme a Menorca, sinó gestionar Menorca amb el turisme. Aquest canvi de perspectiva és crucial a l'hora de pensar en instruments per gestionar els efectes d'unes pràctiques turístiques, dels usos turístics de l'illa, que cada cop estan més integrats en les dinàmiques quotidianes.

La política turística s'ha de fonamentar sobre els mateixos principis que la resta de les polítiques públiques. Destacaríem els principis de la sostenibilitat, la responsabilitat, la

El turisme ha d'estar al servei de Menorca i no Menorca al servei del turisme.

internacionalització, la redistribució, la identitat, la cohesió i la innovació. Aquests criteris haurien de definir el marc d'actuació de les polítiques públiques en matèria de turisme. Es tracta que el turisme estigui al servei de Menorca i no Menorca al servei del turisme.

Ens plantejam sis objectius bàsics-

1. **Enfortir el lideratge públic** en la governança del turisme al servei de l'interès general de Menorca, amb estratègies compartides amb una àmplia pluralitat d'agents, i cercant l'equilibri que faci possible la conciliació de l'activitat turística amb la vida permanent a l'illa
2. **Treballar per la sostenibilitat de la destinació** Menorca com a objectiu irrenunciable, incorporant als criteris ambientals d'altres relatius a la qualitat de l'ocupació o a la fortalesa de les relacions empresarials amb el teixit econòmic local.
3. **Millorar el retorn social de l'activitat turística**, activant els seus efectes multiplicadors i el seu potencial com a palanca per al desenvolupament d'altres sectors econòmics.

Cal limitar l'activitat turística durant els mesos d'estiu i desestacionalitzar-la durant la resta de l'any.

4. **Lluitar contra la massificació del turisme** i els seus efectes damunt els recursos naturals, tot limitant l'activitat turística durant els mesos d'estiu desestacionalitzant-la durant la resta de mesos de l'any.

5. **Liderar la transformació del turisme de masses** amb el desenvolupament de productes i experiències turístiques al nostre territori que aportin valor afegit. Açò implica activar les palanques de canvi necessària per a l'excel·lència, molt especialment la innovació i la formació
6. **Consolidar un relat turístic de l'illa** que doni valor la riquesa patrimonial i cultural de l'illa que estigui al servei del seu projecte de país.

Els reptes

El repte de la transformació.

El gran repte del turisme és transformar les condicions de producció del sector a Menorca. Ha arribat l'hora de consolidar una nova cultura turística que deixi enrere els paràmetres clàssics del turisme de masses.

El repte de la sostenibilitat.

Cal reduir la petjada ecològica de les activitats turístiques d'acord amb directrius i estàndards internacionals. És necessari adoptar fórmules que facin compatible el desenvolupament tu-

rístic i la conservació del medi ambient, molt especialment el paisatge i els recursos hídrics.

El repte de la coexistència.

Cal enfortir els vincles del turisme amb la població tot gestionant-ne els impactes negatius. Cal garantir la convivència i la conciliació amb la vida dels residents gestionant, regulant i fiscalitzant les externalitats, molt especialment les que afecten directament el dret a l'habitatge.

El repte de la identitat turística.

Construir una destinació plenament compromesa amb la sostenibilitat social, econòmica i ambiental de Menorca així com també amb la seva cultura i identitat. Volem una destinació dinàmica, acollidora, oberta, innovadora, desitjada, que garanteixi la qualitat de vida dels seus ciutadans i ciutadanes, i el desenvolupament territorial.

Hem de construir una destinació turística plenament compromesa amb la sostenibilitat social, econòmica i ambiental de Menorca

El repte de la reconversió.

L'ordenació de l'espai turístic a Menorca és sovint un fre als processos de transformació turística. La gran majoria de zones turístiques responen a paràmetres turístics del passat i no estan adaptades a les noves necessitats del present. Un repte permanent del turisme és establir les condicions òptimes de l'entorn i lluitar contra l'obsolescència de les zones turístiques.

El repte de la desestacionalització.

La forta estacionalitat de la temporada turística és un fre tant a la necessària reconversió del sector així com a la qualitat del producte, el paisatge, i l'ocupació. L'expansió del turisme en temporada baixa ha d'anar lligada necessàriament a la limitació clara del turisme en temporada alta.

El repte de la connectivitat.

La connectivitat de l'illa amb la resta del món és un element clau per assegurar la competitivitat turística de l'illa. És per açò que demanem una gestió individualitzada de l'aeroport amb l'objectiu de fer possible una política de transport adequada a les necessitats de l'illa.

El repte de la governança.

És vital enfortir el lideratge públic del turisme per garantir una governança àmpliament participada de les polítiques turístiques assegurant una representativitat plural i diversa dels agents. És especialment important reforçar la capacitat tècnica de l'administració per dissenyar i implementar polítiques públiques.

El repte de la Fiscalitat i finançament.

Els mecanismes de fiscalitat i finançament són clau a l'hora d'incidir en la redistribució de la riquesa generada per les activitats econòmiques i disposar de fons per realitzar inversions

en la millora de la destinació. Es proposa continuar amb l'impost del turisme sostenible tot millorant-lo. Dissenyar noves mesures fiscals per tal de compensar la balança entre els costos i els beneficis econòmics de les activitats així com també revisar els protocols de finançament propis directament vinculats a l'activitat turística.

El turisme ha de ser una palanca de canvi en l'economia de Menorca, establint sinèrgies entre els diferents sectors productius.

El repte dels sectors productius.

És molt important establir sinèrgies entre els diferents sectors productius, tot garantint la seva responsabilitat per tal que el turisme esdevingui una verdadera palanca de canvi en l'economia de Menorca.

El territori, el medi

**Què ha de significar ser Reserva de Biosfera?
Què significa ser una illa sostenible i com ho aconseguirem?**

Què és la sostenibilitat ?

El concepte de *desenvolupament sostenible* es va definir a l'informe *Our Common Future* de l'ONU el 1987 (també conegut com *Informe Brundtland*, que agafa el nom de la seva impulsora, l'ex-primera ministra de Noruega Dra. Gro Harlem Brundtland). L'informe defineix el desenvolupament sostenible com *aquell que satisfà les necessitats del present sense comprometre les necessitats de les futures generacions*. Aquesta idea implica un compromís amb la nostra descendència, amb persones que a dia d'avui no tenen cap influència directa sobre les nostres decisions. La definició de sostenibilitat és especialment encertada en denunciar els greuges de la competència diacrònica pels recursos que estem establint amb les futures generacions. Dit d'una altra manera, actualment estem esgotant recursos naturals insubstituïbles i no renovables dels quals les futures generacions -i també les actuals- patiran escassetat. Podem afegir també que estem reduint la capacitat de regeneració de molts dels recursos naturals renovables que són imprescindibles per a la vida humana.

Sostenibilitat implica un compromís amb la nostra descendència, amb persone que a dia d'avui no tenen una incidència directa sobre les nostres decisions.

Feta aquesta introducció poc engrescadora, s'ha de fer una advertència per les polítiques que pretenguin atendre aquest concepte de desenvolupament sostenible: la principal beneficiària de les polítiques sostenibilistes és una persona que no vota (per edat o per què encara no ha nascut). Però també veurem que orientar l'acció política en favor de la sostenibilitat també reporta molts beneficis immediats que poden servir de palanca per multi-

plicar l'efecte d'aquestes polítiques. Una cultura ben nodrida i una societat ben preparada reconeixerà millor aquests beneficis i afrontarà el repte amb molta més facilitat.

Criteris operatius per garantir la sostenibilitat

Per entendre com podem garantir la sostenibilitat, l'economista ecològic Herman Daly ha establert tres regles bàsiques:

- 1) No explotar els recursos renovables per sobre del seu ritme de renovació.
- 2) No explotar els recursos no renovables a un ritme superior a la seva substitució per altres de renovables que proveeixin el mateix servei en el futur.
- 3) No abocar al medi residus per sobre de la seva capacitat d'assimilar-los.

Apostar per mesures sostenibilistes front a mesures pal·liatives.

Aquests criteris s'han de complir simultàniament per establir una relació sostenible entre un determinat sistema socioeconòmic i els sistemes naturals. Però, com hem vist en el punt anterior, les evidències ens diuen que ens

movem en un sistema totalment insostenible. Les polítiques que volen abordar aquest problema han apuntat dues línies fonamentals: les mesures pal·liatives i les mesures sostenibilistes. Les mesures pal·liatives tenen per objectiu el reduir l'abast dels impactes que estem infligint als sistemes naturals. Un bon exemple són els acords internacionals (Kyoto, París) per reduir les emissions de gasos d'efecte hivernacle (GEH), que només busquen minvar la potència del canvi climàtic ja iniciat. En canvi, les mesures sostenibilistes són les que compleixen les tres regles enunciades per Herman Daly. En el cas del canvi climàtic, les mesures sostenibilistes s'encaminarien a reduir els GEH fins aconseguir uns nivells de l'època preindustrial.

Veiem com el camí que marca la sostenibilitat és difícil d'assolir donat el punt de partida tan allunyat en el que ens trobem. Tanmateix, és l'únic que pot garantir el benestar futur i per tant és la referència de les idees que es desenvolupen en el present text.

Maximitzar capital, disminuir fluxos

Hem de minimitzar els fluxos d'energia i materials i maximitzar el capital atresorat pels recursos renovables i no renovables.

Un dels vectors que amb més força impedeix anar cap a la sostenibilitat és el pensament econòmic dominant, que es basa en la idea de creixement, traduït aquest com a maximització la riquesa, que es comptabilitza bàsicament en forma de *producte interior brut* (PIB). El PIB és el valor

monetari del conjunt de productes i serveis que una regió produeix en un any. Augmentar el PIB significa bàsicament incrementar el flux d'energia i recursos utilitzats i per tant l'exhauriment del capital material i natural del planeta terra. Per mantenir el creixement hem de tallar més arbres, extraure més minerals, utilitzar més aigua... Apart del fet que el creixement sostingut és impossible en un món finit, el creixement econòmic que ens proposen significa reduir qualsevol capacitat de desenvolupament futur. En el fons és un creixement

antieconòmic, ja que es basa en la destrucció dels recursos que ens són més valuosos. El que necessitem fer és just el contrari: minimitzar els fluxos d'energia i materials i maximitzar el capital atresorat pels recursos naturals renovables i no renovables.

El resultat perseguit s'apropa a un sistema estacionari en equilibri, que per res vol dir un sistema estàtic, ja que una situació d'equilibri pot suposar alhora un alt dinamisme del mateix. Una economia que no creix en PIB no ens ha de fer por, no és una economia morta si som capaços de crear una economia circular. Es podria mantenir una alta taxa d'activitat de reciclatge, reparació i recirculació de els béns que compensaria una menor producció i consum dels mateixos.

Repercutir impactes i tancar cicles materials sobre el propi territori

L'objectiu sostenibilista de crear una economia circular sobre un territori implica dues coses: el propi territori ha de ser el receptor i embornal dels impactes generats i s'han de tancar els cicles materials sobre el mateix. No ens serveix l'actitud de fer net casa nostra i tirar el fems al veí, tampoc la d'aprofitar-nos dels recursos del veí i desfer-li la casa per fer la nostra. Els efectes d'aplicar aquest principi ens portarien a dues necessitats immediates: reduir els nostres impactes i disminuir el consum de recursos. Reduiríem tot el possible els impactes si aquests es manifestessin sobre el nostre territori, ja que no ens podríem permetre la consegüent degradació del nostre entorn. De la mateixa manera, tancar els cicles materials, minimitzant residus, només seria factible per la via de consumir menys recursos. Què hauria passat si les construccions de Menorca s'haguessin fet només amb marès enlloc de formigó importat d'altres territoris? Haurien començat a aparèixer grans pedreres de marès que es "menjarien" el territori. La reacció lògica, per tant, seria la d'aprofitar al màxim els edificis existents i limitar la construcció per no destruir el territori. Però a més, s'intentaria restaurar l'impacte de les pedreres esgotades com es feia tradicionalment: posant-hi hortalles en aquests indrets humits i ben resguardats del vent. Volem deixar clar que aquest supòsit és un simple exercici d'imaginació per il·lustrar la idea, no una proposta.

Aquí volem afegir un apunt: tendim a pensar en "impactes" com a traces negatives sobre els recursos naturals, obviant que tenim una llarga tradició de provocar impactes positius en el medi ambient. L'espècie humana ha viscut durant mil·lennis d'enriquir els ecosistemes i l'entorn natural per fer-los més productius i resilients. A Menorca tenim l'exemple del mosaic agroforestal, que s'ha demostrat com un dels sistemes més productius i amb més biodiversitat del clima mediterrani. Cultivar aquest paisatge, transformar-lo, ha permès maximitzar la riquesa natural de l'entorn alhora que la seva productivitat de béns i serveis en benefici dels seus habitants.

Un canvi de model per enriquir l'illa, alhora que es conserva el medi ambient i ens situa en el camí de la sostenibilitat

L'economia menorquina es basa en la generació de rendes gràcies a la intermediació en el

comerç de béns i serveis que adquireixen els visitants o turistes. Per fer-ho importem quantitats ingents d'energia i materials -que podem adquirir gràcies als "beneficis" monetaris de la intermediació- alhora que exportem residus.

Per fer-ho necessitem:

- 1) Altres territoris receptors d'externalitats i subministradors de béns i energia, de manera que suportin la nostra petjada ecològica, que suposa 6,5 vegades la superfície de Menorca (OBSAM 2006).
- 2) Mantenir un flux constant d'entrada de capital que ens permeti les adquisicions d'energia i béns de l'exterior així com l'evacuació dels residus resultants. Per tant, el capital fa un viatge d'entrada i sortida forçada, enmig del qual l'economia intermediana de Menorca viu de retenir una petita part de la riquesa circulant.

D'aquest fràgil equilibri depèn el sistema socioeconòmic que hem construït els darrers 50 anys. No tenim cap garantia que el puguem mantenir durant els propers anys, però sí moltes possibilitats de que l'equilibri es rompi.

Hem de ser capaços de "fixar" el capital en el nostre territori, evitant drenatges que ens condueixen a l'empobriment.

Podem veure l'economia de Menorca com un dipòsit que volem omplir de doblers: la principal entrada de capital bàsicament prové del turisme, però la sortida de capital d'aquest dipòsit es produeix en totes les esferes de l'economia: adquisició d'aliments, energia i de tota classe de béns i serveis. El dipòsit està ple de forats! Les solucions que normalment es proposen intenten eixamplar la màniga d'entrada de capital: en general més capacitat d'allotjament i transport, facilitar nous processos d'urbanització (que atrauen inversió), cercar el turisme d'alt poder adquisitiu i posar més béns i serveis a disposició dels visitants. Una aposta perdadora, ja que si la màniga s'estreny (pels motius que siguin) els forats segueixen perdent igual, de manera que el dipòsit s'acaba buidant sense remei. Això està passant a Menorca, on es palpa la descapitalització i l'empobriment associats als increments de consum i a un turisme que creix en quantitat però no en volum de negoci ni salaris. És fonamental posar atenció al drenatge de capital que es produeix pels forats del dipòsit i tancar-los o escanyar-los en la mida que sigui possible, de manera que siguem capaços de "fixar" el capital en el nostre territori.

Hem de construir una economia circular, hem de produir la nostra pròpia energia i els nostres aliments tendir al residu zero.

Com? Reduint el consum en general i produint la nostra pròpia energia i els nostres propis aliments, creant una economia circular tendint al residu zero. Efectivament, resulta que avançar cap a la sostenibilitat en el consum de recursos i producció de residus comporta immediatament una millora en la nostra economia entesa en termes de capital

monetari. Un turista que menja una poma cultivada a Menorca i no importada de Huelva; consumeix electricitat generada a Menorca amb renovables i no cremant fueloil; o es dutxa amb aigua d'aljub i no de la dessaladora, està multiplicant la riquesa que fixa damunt l'illa, a la vegada que disminueix substancialment l'actual depredació de recursos i els majors

impactes ambientals associats. A més a més, funcionant així l'illa es pot permetre rebre molts menys turistes sense perdre el nivell de riquesa econòmica: *win, win!* (doble guany)

I el tercer *win*? El tercer aspecte positiu que té el plantejament exposat és la resiliència, és a dir la capacitat de perdurar en el temps sense col·lapsar ni patir excessives restriccions. Sortir de la inèrcia consumidora de recursos ens fa menys dependents de les possibles sotragades de l'exterior. Recordem que el turisme és una activitat que depèn de moltíssims factors externs i l'afluència de visitants que hem tingut fins ara no està garantida de cara al futur.

Un primer moment cap a la sostenibilitat: utilitzar els recursos avui per no haver-los de necessitar demà

I si som capaços de fixar una certa quantitat de capital damunt l'illa, com hem dit al punt anterior, com l'invertim? És evident que l'economia actualment no està preparada pel descens de l'activitat associat a la reducció de consum. El decreixement implica la recaptació de menys impostos, la reducció o desaparició de certs negocis, etc. No oblidem que associat a l'ús del cotxe els municipis recapten l'impost de circulació i les autonomies i l'estat s'emporten un sucós percentatge de la metzina o gasoil, per posar un exemple.

El decreixement que imposa el paradigma de la sostenibilitat sacseja les estructures econòmiques i hem d'estar preparats per afrontar un primer moment dins el discurs continuista de l'actual cultura econòmica i social (el que en anglès anomenen BAU o *bussines as usual*). Proposam una etapa BAU o continuista, però on les inversions i l'ús de recursos d'avui es tradueixin en la reducció de la necessitat d'aquests recursos demà. Per exemple: rehabilitem energèticament un edifici, invertint capital i recursos, de manera que el dia de demà l'edifici sigui igual o més confortable necessitant molta menys energia en climatització.

Proposam una primera etapa BAU (*bussines as usual*), però on les inversions i l'ús de recursos d'avui es tradueixi en la reducció d'aquests recursos demà.

A la vegada estariem reduint les situacions de pobresa energètica, ja que quasi no seria necessari gastar energia per mantenir la casa en bones condicions de confort tèrmic. D'aquesta manera ens preparem per un futur més sostenible amb una primera etapa que no entra immediatament en contradicció amb el paradigma cultural de l'economia vigent, que costarà molt més desmuntar.

El problema de l'energia: decreixement inevitable

Volem introduir un apunt sobre l'energia, recurs que ha marcat i marcarà les possibles finesstres d'oportunitat per l'evolució de la societat. En la qüestió de l'energia és on la insostenibilitat actual es manifesta amb més contundència: utilitzem l'energia per malmetre el nostre entorn natural i també la utilitzem per intentar recuperar-lo. Amb energia extraïem aigua de

l'aqüífer i amb energia ha de funcionar la dessaladora que ens ha de proporcionar aigua quan l'aqüífer s'ha perdut. Però aquesta energia a dia d'avui prové de fonts no renovables: el 2014 el 90% de l'energia consumida mundialment provenia del petroli, el carbó, el gas natural, i l'urani (Agència Internacional de l'Energia, 2016). A Menorca aquest percentatge puja fins el 96% (Directrius Estratègiques de Menorca, 2017).

El fet de tenir un sistema energètic impulsat per combustibles no renovables vol dir que en el futur cada vegada disposarem de menys recursos energètics de la qualitat i quantitat que ara gaudim. No és necessari ser molt perspicaç per veure que substituir el nostre descomunal consum d'energia fòssil amb fonts renovables no té cap possibilitat. Anirem forçosament, llavors, cap a un descens energètic que arrossegirà un decreixement econòmic.

Podem evolucionar cap a una economia circular que compatibilitzi un decreixement en termes de PIB amb el manteniment de nostre nivell de benestar.

No és necessari perdre el temps en somiar amb “tecnologies salvadores” o “fonts d'energia quasi il·limitades”. La qüestió es com enfoquem el decreixement, si com una pèrdua de benestar o com l'oportunitat per millorar-lo. Podem continuar amb la inèrcia imposada per l'actual sistema socioeconòmic fins exhaurir els recursos. Però també podem evolucionar cap a una economia circular que com-

patibilitza un decreixement en termes de PIB amb el manteniment del nostre nivell de benestar.

La condició perifèrica com a oportunitat

Si considerem el bloc Europeu gravitant sobre l'eix Berlín-París, Espanya ocupa una posició perifèrica, alhora que les Illes Balears suposen una segona perifèria respecte de la centralitat de Madrid. Dins aquest encaix, Menorca es situa com a tercera perifèria, ja que depèn de la capital autonòmica, Palma. Aquest fet condiona les polítiques possibles a l'illa, ja que moltes decisions venen imposades “des de dalt”. Aquesta situació es pot considerar un impediment, però també un potencial avantatge per desenvolupar el concepte de sostenibilitat. La nostra condició marginal ens pot donar certa autonomia per posar en pràctica iniciatives sostenibilistes impensables a les regions atrapades per la seva condició de centralitat. La revolució que va suposar el Renaixement no es va produir dins els eixos de poder instal·lats a Roma, sinó a petites poblacions de la perifèria Italiana: Rimini, Urbino, Mantua. La centralitat estava massa constreta pel pensament medieval atresorat per l'església catòlica i les seves xarxes de poder, però la una perifèria del nord d'Itàlia, més distant, va poder superar aquest paradigma gràcies precisament a que la seva revolució no suposava un problema d'entrada per l'establishment de l'època. Menorca, aprofitant la seva condició perifèrica i la seva declaració com a Reserva de Biosfera hauria de posar aquesta situació a favor per reclamar i poder fer coses *diferents* a l'aposta pel creixement econòmic i l'acaparament de recursos que propugnen els actuals centres de poder.

Mig món està esperant solucions (i està disposat a col·laborar)

Si bé es cert que estem explicant com les tendències globals avancen cap a un alt grau d'autodestrucció, no és menys cert que al món també existeixen moviments molt forts que estan proposant alternatives per què això no passi. Tenim una part del planeta expectant i atent a les solucions que es van proposant, hi ha molta gent i institucions disposats a col·laborar de moltes maners. Tenim el coneixement, tenim potencials fonts de finançament i una societat illenca que ha demostrat ser molt madura i sensible en molts aspectes que afecten el medi ambient. Tan difícil és anar creant una xarxa que integri esforços, proposi solucions, s'apliquin i es comuniquin? Iniciatives valentes, molts relativament senzilles, ens posarien en el punt de mira de moltíssima gent i institucions disposades a ajudar-nos des d'arreu del món.

Tenim el coneixement, tenim potencials fonts de finançament i una societat illenca que ha demostrat ser molt madura i sensible en molts d'aspectes que afecten el medi ambient.

El cotxe elèctric a mode d'exemple

Per què perdem el temps amb el cotxe elèctric si el que hem de fer és treure la meitat de cotxes de les nostres carreteres? Té sentit que els 1,2 passatgers per cotxe de combustió (OBSAM, 2004) passin a ser 1,2 passatgers en cotxe elèctric? Simplement no és viable. Per ser sostenibles no és necessari esperar a tenir un sistema elèctric capaç de recarregar cotxes elèctrics amb renovables ni a substituir el parc mòbil a combustió per l'elèctric. El que ens hem de plantejar aquí i ara, amb el que tenim, que són cotxes de combustió, és passar, per exemple, a una mitjana de 2 passatgers per cotxe. Fent-ho eliminaríem el 40% dels cotxes de les carreteres i del seu consum d'energia (cotxes que, hem de recordar, a dia d'avui passen el 97% de la seva vida útil aparcats). I si després ve el cotxe elèctric, doncs encara millor.

Podem treure el 40% de cotxes de les nostres carreteres si passem d'una mitjana d'1'2 passatgers a 2 passatgers per cotxe.

El futur no el farem amb tecnologies sofisticades ni amb fonts renovables d'energia. El futur aquí i avui es decideix utilitzant la nostra intel·ligència i els recursos que disposem ara mateix.

“Solamente el necio confunde valor y precio”

Amb aquesta contundent afirmació de Quevedo volem destacar una important dificultat per les polítiques sostenibilistes: la quantificació econòmica. Sabem que a dia d'avui el preu de les coses es quantifica monetàriament. Aquesta assignació monetària es basa en simples convencions, és a dir, el valor monetari o preu és una convenció humana. Aquesta convenció és basa, per tant, en la nostra percepció cultural dels béns i serveis als que assignem una quantitat monetària. Aquest assignació monetària convencional actualment es tradueix en imposar el nostre sistema de valors, que té importants punts cecs. Un bosc

pot tenir un preu segons la quantitat de fusta que en podem extreure o de la urbanització que hi podem en el seu terreny, però no te cap preu assignable en funció dels seus serveis ecosistèmics: segrest de CO₂, producció d'oxigen, fixació de sòls, contribució al cicle del fòsfor o del nitrogen, etc. En poques paraules, el veritable valor d'aquest bosc no és reconegut pel sistema de fixació de preus instituit. Les polítiques sostenibilistes s'hauran d'enfrontar una i una altra vegada amb el reconeixement monetari de totes les modalitats de destrucció de la naturalesa però amb molt poques eines per reconèixer econòmicament la seva conservació. Només una cultura ben assentada d'assignació de valor en funció de criteris sostenibilistes pot fer front a aquesta dificultat. I encara més, serà necessària una cultura capaç de posar el valor per davant del preu, encara que el primer no sigui monetitzable. Una qüestió cultural que pot tardar anys en imposar-se, però que necessàriament s'haurà d'assolir.

A mode de resum i complement: la sostenibilitat com a valor

Volem proposar una sèrie d'idees que venen a resumir i completar les idees que es desenvolupen en el present escrit:

- 1) Proponem veure la sostenibilitat des d'una perspectiva antropocèntrica, amb la persona al centre d'un sistema que s'articula des del benestar humà, el qual està intrínsecament lligat al manteniment de la bona salut del nostre medi ambient. Aquest és precisament, el concepte bàsic que hi ha darrera la declaració de Reserva de Biosfera.
- 2) No hem de cometre l'error de malmetre els cicles i recursos naturals pensant que els podrem restablir artificialment. Substituir els cicles naturals per cicles artificials i exhaurir el capital natural ens fa més pobres, no més rics. Perdre les abelles ens enfonsaria en la misèria encara que siguem capaços de pol·linitzar amb drons. Per què? Doncs per què hauríem de destinar recursos, esforços i tecnologia en suplir un servei que ja ens feia la naturalesa: recursos, esforços i tecnologia que hauríem de detraure de la satisfacció d'altres necessitats.

La tecnologia ens serà útil en la mesura que tinguem la capacitat d'utilitzar-la amb finalitats sostenibles i beneficioses per a la societat.

- 3) La tecnologia ens serà útil en la mesura que tinguem la capacitat d'utilitzar-la amb finalitats sostenibles i beneficioses per a la societat. Som les persones les posseïdores de la intel·ligència i no la tecnologia, que ha d'estar al nostre servei.

- 4) Hem de ser conscients de les resistències que sorgeixen front a les mesures sostenibilistes: s'haurà de canviar el rumb d'un sistema socioeconòmic i cultural que de cap manera apunta cap a la sostenibilitat, s'hauran de reubicar llocs de treball (amb tota la dificultat que implica), s'haurà de fer front a un consumisme que es situa com a eix de valors de la societat actual, s'haurà de gestionar un

cert grau d'incertesa (ja que les receptes actuals són ben conegudes tot i que mal valorades) i sobre tot, s'haurà de revertir un paradigma cultural basat en el còmput del productivisme i de la força bruta com a referent econòmic.

- 5) A Menorca els eixos de la sostenibilitat passen per preservar l'aigua, canviar el model energètic i entendre el territori com una estructura productiva i resilient. No ens podem permetre el luxe de considerar el paisatge com una obra de jardineria, que en el fons és un detractor de recursos. Haurem d'activar la seva capacitat de produir energia, aliments i aigua a la vegada que s'enriqueixen la biodiversitat i els seus ecosistemes. L'agricultura ecològica i la custòdia del territori són bons camins a seguir.

Una visió final: la sostenibilitat com a recuperació de l'essència mediterrània.

Tendim a pensar en la sostenibilitat com una cosa allunyada, situada en un horitzó difícil d'albirar, quan en el fons moltes fórmules que ens hi portem les coneixem perfectament. Però no és així. En el fons, es tracta de retrobar la nostra essència mediterrània, de celebrar la terra que tenim i de retrobar una vida amb un ritme més pausat, on importen més els valors i les relacions per sobre de les possessions. Aquesta és la Menorca Reserva de Biosfera que perseguim, i ho tenim a l'abast.

EL TERRITORI I LA CIUTAT QUE VOLEM

Pensar la Menorca que volem en l'horitzó del 2025 esdevé una tasca difícil degut a que vivim un procés accelerat de canvis en tots els àmbits, l'econòmic, l'ecològic, el social, ... , canvis que no sabem com poden influir en la conformació del territori i de tot el que li és inherent. L'exemple més clar d'aquesta incertesa és quines poden ser les conseqüències que el canvi climàtic pot suposar, una realitat que ja és aquí i davant la qual Menorca pot ser especialment vulnerable per les seves condicions insulars i geogràfiques.

Aquestes dificultats ens han d'estimular, més que mai, a pensar quin territori volem, en definitiva quina societat volem; quina ha de ser la relació amb el medi, com fem una Menorca més sostenible i resilient.

No podem perdre de vista el model de societat que ens interessa, el mediterrani, amb tot el que açò implica de relació amb el medi, d'utilització de recursos, de no renúncia a l'espai públic.

Partim de la definició de l'ordenació del territori com l'expressió espacial de la política econòmica, social, cultural i ecològica de tota la societat que ha de cercar el desenvolupament equilibrat del territori i l'organització física de l'espai segons un concepte rector. En aquest sentit, caldrà no perdre de vista que el model de societat que ens interessa és el model mediterrani, amb tot el que açò implica de relació amb el medi, d'utilització de recursos, de no renúncia a l'espai públic.

Entenem que el concepte de desenvolupament sostenible, que es va impulsar arran de la declaració l'any 1993 de Menorca com a Reserva de Biosfera, és avui plenament vigent, però també insuficient. Les inevitables transformacions que patirem arran del canvi climàtic obliga a pensar en el concepte de territori resilient. Si fins ara havíem defensat un model fonamentat en el desenvolupament sostenible, es a dir, aquell desenvolupament fonamentat

en un ús responsable dels recursos i del territori, i que a nivell de regulació es va plasmar en el Pla Territorial Insular de 2003, avui ens hem de plantejar una passa més, per tal de pensar un territori que pugui resistir i recuperar-se dels efectes d'un indiscutible canvi climàtic. Açò implica pensar la globalitat del territori insular i també els nuclis poblacionals en funció d'aquesta capacitat de resposta davant fenòmens que, de no fer-ho front, poden deteriorar seriosament el medi. En aquest sentit, la utilització respectuosa dels recursos naturals és condició fonamental, que haurà de passar per disminuir-ne la pressió, reorientant-ne el consum i introduint una major eficiència.

Menorca ha d'avançar en el concepte de sobirania energètica. Ens hem de plantejar que en l'horitzó de l'any 2025, l'illa pugui assolir percentatges de producció d'energies netes d'entorn el 50% del consum. Ara, som una illa dependent en la seva pràctica totalitat de l'energia (d'origen fòssil) provinent de l'exterior. En l'actual situació, Menorca no tan sols està contribuint de forma clara al canvi climàtic, mitjançant el consum d'aquestes energies fòssils, sinó que és una societat vulnerable per la seva extrema dependència exterior. Per tant, revertir aquesta tendència ha de ser la prioritat de les polítiques públiques.

Avançar en la sobirania energètica: l'any 2025 hem d'assolir percentatges de producció d'energies netes d'entorn el 50% del consum.

En aquest sentit, cal anar una passa més enllà de la filosofia del Pla director sectorial energètic de les illes Balears, on es defineixen zones territorial d'exclusió per a instal·lacions d'energia eòlica o fotovoltaica. A través dels instruments propis d'ordenació, hem de localitzar els espais on cal apostar per la instal·lació d'aquestes infraestructures, amb les figures jurídiques adients que prioritzin l'ús d'aquests sòls per a la finalitat social que és la producció d'energies netes, facilitant-ne l'expropiació per a tal finalitat, si cal. Els instruments d'ordenació territorial i el planejament urbanístic també hauran de contemplar mesures que impulsin l'autoproducció d'energies, començant per la reconversió dels d'edificis públics per a que siguin també generadors d'energia.

Hem de plantejar-nos també en l'horitzó del 2025 una passa fonamental en la línia de la sobirania alimentària. Els instruments d'ordenació territorial i urbanística han de possibilitar rompre l'actual model de consum fonamentat en l'adquisició de productes alimentaris provinents de qualsevol lloc del món. Menorca s'ha d'adaptar per a poder subministrar d'aliments la seva població, la qual cosa passa també per facilitar a la gent l'accés a la producció per al consum propi.

Hem vingut defensant la necessitat de cuidar el sector agrari menorquí tant pels seus valors culturals i econòmics com també com a element fonamental per al manteniment del paisatge insular. Aquestes finalitats continuen plenament vigents, però caldrà apostar decididament per un canvi de les pràctiques agràries, en el sentit d'assegurar que siguin pràctiques responsables que minimitzin l'afectació negativa al medi, especialment pel que fa a la contaminació dels aqüífers.

Hem de desenvolupar plans de gestió dels espais naturals tant terrestres com marins per ser proactius en la preservació dels seus valors

tres i marins-- per ser proactius en la preservació dels seus valors.

En la mirada del paisatge cal també introduir la visió ètica. El paisatge no és tan sols un patrimoni amb valors estètics del qual nosaltres i les generacions futures hem de gaudir. Hem de pensar i hem de veure el paisatge pensant en les conseqüències que una mirada esteticista pot tenir. Perquè aquest mateix paisatge no es mantindrà si no som capaços de frenar dinàmiques que a la llarga el faran malbé, com ara les conseqüències del canvi climàtic per l'ús d'energies fòssils contaminants.

Cal repensar i qüestionar el dret de l'accés en transport privat a determinats espais, tant naturals com residencials, com ara platges verges o els centres de les poblacions

privat. Un exemple del que volem dir és, d'una banda, l'accés a les platges verges o l'accés als centres de les poblacions. Menorca no es pot permetre un ús il·limitat del transport individual.

Cal pensar en termes de creació del que s'anomena la infraestructura verda: assegurar, d'una banda, la plena connexió entre totes les zones naturals, assegurar mesures per mantenir-ne i fins i tot millorar la qualitat ambiental també de les zones poblades, amb una atenció preferent a la gestió de l'aigua dirigida a minorar el consum, introduir sistemes d'aprofitament de l'aigua de pluja, millorar la infraestructura de proveïment, utilitzar fórmules avançades de depuració i, finalment, reutilitzar les aigües depurades.

No podem pensar Menorca solament com a territori terrestre sinó que cal pensar la Menorca marina com a part indissociable.

partint també de la premissa de les conseqüències del canvi climàtic, que ens obliga a ser actius en l'ús responsable. L'any 2003 es va aprovar el Pla Territorial Insular, però aquest es va limitar a ordenar el territori terrestre. Hem de pensar Menorca com un tot, que també inclou la costa i la zona de mar adjacent.

Cal rompre la visió dels espais naturals com a reserves separades de la vida quotidiana de la gent. Hem de prendre consciència que som dintre d'un espai natural que és, en el seu conjunt, l'illa de Menorca, i que hem d'adaptar els nostres hàbits a aquesta circumstància. Això implica també desenvolupar els plans de gestió d'aquests espais --terres-

Quan rallam de racionalització en l'ús dels recursos pensam també en un profund canvi del model de mobilitat a Menorca. Això ha d'implicar el progressiva però decidida transformació del transport individual per transport col·lectiu, no tan sols promovent línies de transport col·lectiu sinó també repensant i qüestionant el dret de l'accés a determinats espais, tant naturals com residencials, en transport

En la línia de les directives de la Unió Europea, l'horitzó del 2025 ha de ser determinant per a tenir desenvolupada la Gestió Integrada de les Zones Costaneres. No podem pensar Menorca com a territori terrestre, sinó que cal pensar la Menorca marina com a part indissociable, i cal desenvolupar una gestió responsable d'aquestes zones costaneres,

El model territorial de Menorca ha de tenir clar la funció dels distints nuclis poblacionals que la componen: no podem confondre la funció dels nuclis tradicionals, que és el de residència de la població permanent, amb els nuclis turístics, que tenen com a finalitat l'activitat econòmica amb residents temporals. Així, cal revertir la tendència que s'ha estat produint els darrers anys de residencialització dels nuclis turístics i de gentrificació dels nuclis tradicionals.

El model territorial de Menorca ha de tenir clara la funció dels distints nuclis poblacionals: cal revertir la tendència a la residencialització dels nuclis turístics i de gentrificació dels nuclis tradicionals.

La ciutat a la Menorca de l'any 2025.

Hem de partir de la constatació que la ciutat és el producte de la interrelació entre diversos subsistemes que hi han de conviure: habitatge, infraestructures, equipaments, espai públic, comercial, turístic, Tot plegat és l'espai de convivència i de creixement humà, fonamentat en la idea de justícia i cooperació. Un espai educador on la gent s'hi

La ciutat ha de ser espai de convivència i de creixement humà, fonamentat en la idea de justícia i cooperació.

senti integrada i sense espais d'exclusió o de marginació.

El de l'habitatge pot ser el tema més sensible en els propers anys i respecte del qual s'han d'impulsar polítiques tendents a garantir-hi l'accés al conjunt de la població. És, en aquest sentit, fonamental desincentivar el procés d'incorporació dels habitatges dels nuclis tradicionals al circuit turístic que suposen els habitatges amb comercialització d'estades turístiques, propiciat especialment per l'aparició de plataformes d'internet com ara Airbnb. Els habitatges dels nuclis tradicionals tenen la funció de servir de suport habitacional per a la població permanent. De no ser així, a banda de dificultar i fins i tot excloure del dret a l'habitatge a un sector cada cop més important de la societat, estem propiciant l'aparició de pobles-escenari, que es buiden quan desapareixen els turistes, i estem propiciant els conflictes com a conseqüència de la utilització de la ciutat amb finalitats oposades (treball vs. vacances, ...).

S'ha de desincentivar el procés d'incorporació dels habitatges dels nuclis tradicionals al circuit turístic que suposen els habitatges amb comercialització d'estades turístiques.

Els instruments d'ordenació territorial i el planejament urbanístic ha de ser suport també d'un model de comerç de proximitat. Això implica limitar l'establiment de grans superfícies i franquícies, suport al comerç tradicional, al producte de proximitat i, en definitiva, pensar en termes de ciutadans i no de consumidors.

Els instruments territorials i urbanístics han de ser suport d'un model de comerç de proximitat.

En una societat que empenyi l'individu cap a l'isolament, hem de reivindicar la importància dels espais públics com a lloc de trobada i de socialització de la gent. Tot això sense perdre de vista el seu caràcter de públic, per la qual cosa s'ha de limitar el procés de privatització d'aquests espais mitjançant les concessions, com ara les terrasses dels bars, que arriben a

desplaçar el ciutadà en benefici exclusiu del visitant i consumidor.

Les poblacions tradicionals han de beneficiar-se també de l'economia turística. Però açò passa per no saturar els centres de les poblacions. En aquest sentit, cal cercar l'equilibri mitjançant mesures limitadores dels establiments públics, a través, per exemple, del sistema de distàncies requerides per a nous establiments.

Caldrà promoure processos de regeneració urbana abans que nous creixements urbanístics i la recuperació d'edificis obsolets per a nous equipaments.

En coherència amb una societat sostenible i resilient, caldrà promoure processos de regeneració urbana preferiblement a nous creixements urbanístics, i la recuperació d'edificis obsolets per a la implementació de nous equipaments abans que la construcció de nous.

Els municipis menorquins han de fer una aposta decidida, mitjançant mesures urbanístiques, tributàries i de creació / facilitació d'infraestructures (com ara de telecomunicacions), per les activitats econòmiques més intenses en coneixement, com a potencial de creixement econòmic de la societat insular.

Un aspecte fonamental quan pensam la Menorca del 2025 ha de ser l'aspecte de la mobilitat. Les poblacions no seran el lloc on domina el vehicle sinó on conviuen les persones. Açò implica la restricció del trànsit motoritzat i alternativament la creació de circuits de mobilitat de vianants i ciclistes, i fórmules de transport col·lectiu adaptades a la realitat de cada nucli.

Facilitar l'aparició en l'entorn periurbà dels parcs agraris com a espais que permetin l'accés a la producció de productes per a l'autoconsum.

L'entorn periurbà dels nuclis tradicionals ha de ser ordenat per tal de facilitar l'aparició dels denominats parcs agraris: espais que permetin l'accés a la producció de productes agraris per a l'autoconsum, en la línia dels horts tradicionals, que permetin avançar cap al concepte de sobirania alimentària. Requisit indispensable per aquesta fórmula de

producció per a l'autoconsum ha de ser el d'evitar l'aparició de construccions i la pràctica responsable dels usos agraris, evitant la utilització de productes contaminants i garantint una gestió responsable de l'aigua.

EL CANVI DE MODEL ENERGÈTIC A MENORCA

Energia és capacitat de desenvolupar treball, capacitat de transformació. Energia és, al cap i a la fi, activitat. I a Menorca, ara per ara, activitat pràcticament vol dir “derivats del petroli”, ja que d’ells prové gairebé tota l’energia exosomàtica (això és, l’externa al metabolisme humà) que consumim. La situació de dependència dels combustibles fòssils no és particular de Menorca, evidentment, per bé que aquí s’accentua pel fet de ser una illa.

Des de fa ja temps, però, aquest model es troba en entredit. Progressivament anem sumant veus en favor d’un “canvi de model energètic”, que defugui dels combustibles fòssils i aprofiti els fluxos renovables, fins al punt que es podria afirmar que hi ha un cert consens social en la voluntat que aquest canvi es doni. I el consens hauria de ser la clau del canvi. Per poder realitzar un veritable canvi de model energètic, és imprescindible tenir clar per què el volem o el considerem necessari, quin és l’objectiu, quins riscos estem disposats a assumir, quines prioritats establim, quins límits i quines implicacions té, i evidentment, què podem fer i com (que també té a veure amb què estem disposats a fer).

El(s) perquè(s)

Un dels perquès és la contribució dels combustibles fòssils al canvi climàtic, pels gasos d’efecte hivernacle que s’emeten en la seva combustió. Hem de tenir ben present que el canvi climàtic durà associades diverses conseqüències d’abast imprevisible, que farà el futur més incert i per tant més insegur. Alguns dels efectes que s’esperen (i que en alguns casos ja s’han començat a notar, inclús desplaçant algunes poblacions) són la pujada del nivell del mar (que a Menorca, a més de reduir superfície, incrementaria els problemes de salinitat de l’aqüífer), la major freqüència i virulència de fenòmens meteorològics extrems, onades de calor, sequeres... I el problema és que es retroalimenta un cop superat determinat llindar, accelerant-se.

Un segon perquè va lligat a la contaminació ambiental que provoca la seva combustió, amb efectes sobre la salut de les persones i el medi en general.

Val la pena recordar que la importància de la preservació del medi no deriva exclusivament del seu subjectiu valor paisatgístic o contemplatiu (i el seu atractiu turístic), o d'una qüestió moral envers la resta d'éssers vius (que també), sinó sobretot del fet que ens proporciona un seguit de "serveis ecosistèmics" de valor incalculable, com puguin ser la provisió d'aliments i recursos, la pol·linització o el control de l'erosió del sòl.

Mantenir el sistema amb base fòssil actual significa continuar depenent d'uns recursos externs en vies d'esgotament.

El tercer gran perquè deriva de la finitud dels recursos fòssils i la sostenibilitat del model actual (en el sentit que pugui perdurar en el temps). Mantenir el sistema amb base fòssil actual significa continuar depenent d'uns recursos externs que es troben en vies d'esgotament, i que a més es

troben majoritàriament en zones de conflicte habitual. Descobrir nous jaciments cada cop és més difícil i costós, perquè ja s'ha cercat als llocs que es sabien més favorables. Per una altra banda, els jaciments que fa temps que s'exploten van entrant en declivi, el que vol dir que el recurs es va extraient cada vegada més lentament (per raons geològiques), i per tant la disponibilitat minva. A més, com que s'ha explotat primer els recursos de major qualitat, els que van restant tenen un retorn energètic menor (l'energia a invertir per la pròpia activitat d'extracció i adequació d'energia respecte a l'energia que se'n pot treure és major). I addicionalment, els països productors van dedicant una fracció creixent al seu propi consum intern, davallant les exportacions, situació a la que es suma la major competència per l'auge dels països en desenvolupament. Resumint: és previsible que hi hagi problemes de disponibilitat d'energia en un futur no molt llunyà. Tot açò encaixa molt malament amb una tendència de consum d'energia creixent; segons dades de l'OBSAM, entre 2014 i 2015 el consum d'energia a Menorca va recuperar la tendència creixent que havia mantingut entre 1990 (primer any amb dades) i 2008, període en què es va més que duplicar el consum.

La dependència exterior afegeix un perquè econòmic, per la pèrdua de capital que sofreix l'illa per la importació dels combustibles, la major part del cost dels quals s'envia fora.

Altres perquès, aquests de caire moral i habitualment obviats, tenen a veure amb els impactes que provoquen en altres zones del planeta l'extracció i la cadena de producció dels combustibles fòssils. Entre aquests impactes podem trobar contaminació de diversos tipus, impactes paisatgístics, pèrdua de biodiversitat, desplaçament forçós de comunitats d'habitants, guerres pel control dels recursos, etc. S'ha d'advertir que alguns d'aquests impactes poden produir-se també en l'extracció d'alguns materials utilitzats per a la fabricació dels sistemes de captació d'energies renovables, o de les bateries.

Un altre possible perquè, indubtablement subjectiu, el constitueix la voluntat de fugir del control de les grans empreses energètiques, que considerem abusiu i contrari al bé comú.

L'objectiu, els riscos i les prioritats

El canvi de model passa per tenir un cert consens al respecte, avaluar-ne els riscos i tenir ben clar quin és l'objectiu. La mida del repte fa fàcil caure en l'autocomplaença, pel que resulta clau no perdre de vista quins objectius ens proposem. Si l'objectiu veritablement és el d'abordar els distints "perquès", les accions locals que ens plantequem no poden sinó partir d'una visió global, i han de procurar arribar a l'arrel dels problemes en la mesura que es pugui.

En el cas del canvi climàtic, es requereix necessàriament d'una acció global; el que podem fer des d'aquí (i tenim el deure de fer) es redueix a "contribuir en la nostra part", i continuar pressionant per l'adopció d'acords globals fermes. Aquesta és una realitat desencoratjadora, ja que vol dir que hem de fer un important esforç local, i en canvi l'èxit global no està en absolut garantit. Per aquesta raó, és important no centrar el discurs només en aquest "perquè", ja que dona peu al desànim i la inacció basada en el grau de compromís global.

Els combustibles fòssils són consumits, amb les corresponents emissions de CO₂, en gairebé tots els àmbits. I donat que el canvi de model tindrà un procés, s'han d'establir prioritats. En aquest sentit, i tenint en compte l'actual situació de dependència exterior, sembla intel·ligent donar màxima prioritat a aquelles activitats i usos més crítics, on es consideri que possibles situacions d'escassetat d'energia puguin causar impactes més significatius. D'altra banda, resultarà també fonamental tenir present la qüestió energètica a l'hora de desenvolupar noves infraestructures (o adequar les existents), evitant la generació de nous focus de consum en la mesura que sigui possible, i sobretot, evitant fer dependre serveis bàsics de la disponibilitat d'energia fòssil abundant i barata.

El canvi de model energètic tindrà un procés, en què s'hauran d'establir prioritats

En termes generals, el canvi haurà de cercar potenciar la resiliència, que permeti minimitzar els efectes de la major incertesa i vulnerabilitat a què ens condueixen el canvi climàtic, la contaminació i el progressiu esgotament de recursos no renovables.

El canvi haurà de cercar potenciar la resiliència.

L'objectiu no ha de ser instal·lar el màxim de plantes d'energies renovables que puguem. Les energies renovables només són un mitjà (un dels principals) per aconseguir el veritable objectiu, que és fer front als "perquès".

Els límits i les implicacions

En el plantejament del nou model energètic s'han de tenir presents una sèrie de qüestions. El canvi implica passar de consumir dipòsits fòssils acumulats durant milions d'anys a aprofitar fluxos renovables, que no té res a veure una cosa amb l'altra. Fins ara estem gestionant-nos els recursos d'una gran herència de moltes generacions (recursos fòssils),

i d'aquí passarem a viure en base a un salari, i amb serioses dificultats per estalviar (fluxos renovables). D'açò en podem fer dues lectures. D'una banda, el recurs renovable és molt menys concentrat, de manera que en termes generals, l'esforç per captar la mateixa quantitat d'energia és major. Per l'altra, el recurs renovable és un flux, cosa que implica que no podem controlar el ritme en què es troba disponible. D'entrada, per tant, és evident que les possibilitats de l'explotació de recursos fòssils i renovables no són les mateixes.

L'aprofitament de recursos renovables com el sol i el vent presenta la dificultat intrínseca de la seva variabilitat, qüestió mala de resoldre donat que no disposem de bons sistemes d'emmagatzematge d'energia en grans quantitats, i en tot cas emmagatzemar energia sempre suposa unes pèrdues addicionals significatives. Si volem maximitzar l'aprofitament dels recursos renovables, per tant, en la mesura del possible haurem d'adaptar la nostra demanda a la disponibilitat d'energia, justament a l'inrevés de com funcionam ara mateix.

La producció renovable distribuïda té l'avantatge de l'aprofitament d'espais urbans i menys extensió, i una producció més propera al consum.

Ja hem dit que les fonts renovables són menys concentrades que les fòssils. Per açò, hem de ser conscients que el seu aprofitament implicarà necessitats d'espai. La producció renovable distribuïda té l'avantatge de l'aprofitament d'espais urbans i menys extensos, a més d'una producció més propera al consum (menors pèrdues), o certa capacitat de compensar part de la variabilitat. Però també té un

potencial més limitat, costos més elevats, menor retorn energètic, i comporta majors dificultats de gestió del sistema. Aquest és el cas de l'aprofitament de cobertes per instal·lacions solars d'autoconsum, on s'afegeix el problema que no tothom compta amb un terrat propi amb condicions d'insolació i espai adequades.

Tampoc podem deixar de banda que allò que és indiscutiblement renovable és el recurs (el sol, el vent, la biomassa explotada per sota de la seva taxa de renovació, etc.), no els sistemes que fabriquem per captar-lo (panells solars, aerogeneradors, etc.) i aprofitar-lo (transformadors, components electrònics, cables, bateries, calderes, etc.). Els processos de fabricació requereixen materials, alguns d'ells rars i escassos i altres en vies d'esgotament, consumeixen quantitats importants d'energia (actualment majoritàriament fòssil) i en alguns casos generen fluxos contaminants. A més, la seva fabricació barata i en grans quantitats generalment suposa el transport a grans distàncies, que no disposa de gaires alternatives viables als combustibles fòssils. Per tant, l'impacte no és nul, ni la disponibilitat a grans quantitats està garantida a mig-llarg termini, en especial amb menor suport fòssil.

Hi ha, encara, una qüestió més relacionada amb açò darrer. Els combustibles fòssils restants poden ser fonamentals per facilitar el desplegament d'un nou sistema energètic amb base renovable. Com que no sabem en quins terminis ni amb quina intensitat podem sofrir els efectes del canvi climàtic i el declivi dels combustibles fòssils, resultaria sensat aplicar un mínim principi de prudència. Açò aplica tant pel que ja hem dit de la prioritització, com també pel grau de complexitat de les solucions que es plantegin i les dependències que

aquestes tinguin respecte de grans infraestructures i subsistemes vulnerables.

En tot cas, lligat a tot el que acabem de comentar, hem d'acceptar que la sostenibilitat és totalment incompatible amb el creixement indefinit. No podem pretendre continuar consumint cada vegada més, tampoc a partir d'energies renovables. No només açò, sinó que per poder tenir un sistema energètic veritablement basat en les energies renovables, haurem de reduir el consum. En aquest sentit tenim en part a favor que fins ara ens hem preocupat ben poc de l'eficiència, de manera que tenim molt camp a recórrer en fer un ús més assenyat de l'energia, reduint les pèrdues i el malbaratament.

Finalment, el canvi de model requereix d'unes inversions importants. Inversions el principal "retorn" de les quals recau sobre el conjunt de la societat, de valor inquantificable i amb terminis incerts. Llavors, una qüestió indefugible és qui i com ha d'afrontar el finançament d'aquests canvis. Sembla clar que el model "estàndard" d'inversió privada per interès individual ni funciona ni pot funcionar, ja que els costos són individuals però els beneficis (o perjudicis en cas de no canviar res) són sobretot comunitaris.

El què

Una vegada ben contextualitzat el canvi de model energètic, què podríem o hauríem de fer? Com ja hem dibuixat, el canvi no ha de ser exclusivament de producció d'energia o d'aplicació de tecnologia, sinó en la manera de fer les coses. Un canvi cultural cap a un futur sostenible.

El canvi de model energètic no ha de ser exclusivament de producció d'energia o d'aplicació de tecnologia, sinó en la manera de fer les coses.

Un primer tema fonamental d'abordar és el de reduir la dependència de productes importats, tenint en compte que el mercat globalitzat requereix energia abundant i barata, a més de contaminant (bàsicament petroli, per al transport de grans distàncies). En la mesura del possible s'haurà d'afavorir la creació d'iniciatives que, sota processos sostenibles, generin una producció pròpia de productes bàsics: agricultura i ramaderia, roba i calçat, material de construcció, aïllament, fusteria...

En el cas alimentari, defugir la producció industrial globalitzada té un potencial enorme de reducció d'emissions de gasos d'efecte hivernacle, a més de les derivades del seu transport transnacional, donada la quantitat d'energia en forma de fertilitzants i pesticides que utilitzen. Segons algunes fonts, aquest sector pot ser responsable del 30% de les emissions causants del canvi climàtic.

Tornant a la reducció d'importacions, evidentment no es pot pretendre fabricar depèn de quins productes a l'illa, per la manca de matèries primeres i/o per la seva reduïda dimensió, que encariaria molt el procés. Precisament per aquesta limitació seria molt important potenciar empreses

És important potenciar empreses lligades a la reparació de productes diverses i també a la nova mineria: el reciclatge.

l·ligades a la reparació de productes diversos, i també a la nova mineria: el reciclatge, amb aprofitament de materials recuperats a nivell insular. Juntament amb la reparació i el reciclatge, caldrien esforços importants per reduir la generació de residus, una vegada més tenint present el consum energètic en tot el seu cicle de vida, encara que generalment no es produeixi dins Menorca.

Un altre tipus d'iniciativa a impulsar serà la de serveis compartits, amb la idea de reduir aparells i maquinària, millorar eficiències de procés, aprofitar energies renovables, oferir productes/serveis de qualitat (més fàcilment rendibles a partir de cert nivell d'ús), etc. Algunes possibilitats en aquesta línia seran plataformes de vehicles compartits, lloguer de maquinària, serveis de menjador, bugaderia, habitatge, compostatge... Tots ells hauran d'estar pensats per donar servei a un nombre mínim de persones, que prèvia subscripció i acord de freqüència d'ús, comprarien dinars, rentades, estades en habitatge, recollides de residus, etc. A canvi de proporcionar una demanda mínimament constant i previsible, s'obtidrien preus populars (no ajustats per una contractació ocasional) i serveis de qualitat (sobretot, energèticament i mediambientalment xerrant).

L'activitat econòmica derivada de totes aquestes iniciatives permetrà al mateix temps reduir la dependència del turisme, que també està estretament lligat a la disponibilitat de petroli abundant i barat (pel transport), i requereix importants quantitats d'energia i recursos per satisfer la demanda a l'illa. En aquest sentit, cal apostar per mantenir el turisme però eliminant tota ajuda a la seva expansió, i redirigint els esforços cap a altres sectors que puguin aportar més al conjunt de la societat en relació al seu consum d'energia.

En una altra línia d'acció, podem centrar-nos en la reducció de consum. Una primera via novament indirecta serà reduir el consum d'aigua, que no s'haurà de bombejar ni tractar, a més d'ajudar a la sostenibilitat de l'aqüífer. Atenent al transport, facilitar el desplaçament a peu i en bicicleta, millorar els ratis d'ús dels vehicles, i potenciar el transport públic; i amb bona planificació territorial, que apropi els serveis als consumidors i escurci les mateixes necessitats de transport. En enllumenat públic, caldrà no només millorar l'eficiència de les làmpades, que també, sinó sobretot reduir els nivells d'enllumenat, sobretot en moments de poc ús del carrer. De manera transversal, convindrà cercar fórmules de combatre el consumisme, que porta de la mà el malbaratament.

Dissenyar els edificis sota criteris bioclimàtics haurà de ser una de les principals apostes del canvi de model.

A nivell d'edificis, la gran aposta serà l'aïllament i el bon disseny de l'edifici sota criteris bioclimàtics, que poden permetre elevats nivells de confort tèrmic sense aportació d'energia per climatització. I de fet, haurà de ser una de les principals i prioritàries apostes de tot el canvi de model,

en tant que soluciona un problema d'arrel, reduint la part més important del consum dels edificis, i a més afecta una de les necessitats que podríem considerar més bàsiques, la de l'aixopluc respecte les inclemències meteorològiques. Addicionalment, l'ajustament dels termòstats a temperatures moderades podria acabar de deixar els requeriments d'energia

per climatització molt per davall del que són actualment, donat el clima que tenim. Altres mesures per reduir la demanda energètica a l'edificació són l'aprofitament de la llum natural i un ús adequat dels sistemes d'escalfament d'aigua, evitant l'escalfament continuat durant tot el dia.

Entrant ja en el terreny de la producció d'energia, cal la prioritat en la solar tèrmica per aigua calenta, per resoldre la que acostuma a ser la segona demanda energètica dels habitatges (després de la climatització) amb un sistema prou senzill que no requereix grans superfícies ni materials rars. De fet, fins i tot es podria plantejar la seva fabricació a l'illa amb materials principalment reciclats, donada l'elevada radiació solar de què disposem, que compensaria una menor eficiència del panell.

Pel que fa a la producció d'electricitat a partir d'energia solar fotovoltaica, hem mencionat diverses limitacions i handicaps per al seu aprofitament distribuït. Per açò l'autoconsum amb fotovoltaica s'hauria d'afavorir sobretot en aquells edificis de serveis públics més importants que comptin amb una coberta adequada, amb l'objecte principal de dotar-los d'una major autonomia energètica. A nivell individual, l'aposta serà aprofitar terrenys degradats o amb poc valor, i cobertes de major dimensió, malgrat no siguin propietat del mateix promotor de la instal·lació. Espais cedits o en règim de lloguer, on es realitzarien instal·lacions fotovoltaïques obertes a la inversió dels ciutadans, com s'està fent a cada vegada més territoris.

Inversió socialitzada per a les instal·lacions fotovoltaïques, obertes a la inversió dels ciutadans

La mateixa idea d'inversió socialitzada s'aplicaria per algunes instal·lacions eòliques en terrenys ben escollits, o també alguna instal·lació solar tèrmica de concentració, una mica menys madura però que pot tenir major retorn energètic que la fotovoltaica, i té l'avantatge de poder incorporar sistemes d'emmagatzemament tèrmic.

L'altre recurs renovable a explotar és la biomassa, sempre de manera ordenada, amb ritme d'extracció inferior a la seva taxa de renovació. Per maximitzar-ne l'aprofitament es dedicaria a usos exclusivament tèrmics, i especialment per aquells grans centres de consum considerats més crítics.

Finalment, tampoc s'ha de descartar recuperar usos més directes de les energies renovables, sense la seva conversió a electricitat, com puguin ser els forns solars, o el bombeig i altres usos mecànics per l'energia eòlica. Aquestes aplicacions directes permeten un millor aprofitament del recurs (menors pèrdues) i tenen uns requeriments menors quant a materials, el que podria fer possible una producció local.

D'altra banda, a mig termini s'haurà de seguir comptant amb la central tèrmica, com a mínim en funció de recolzament per garantir el subministrament elèctric. Per a reduir-ne l'impacte s'haurà de reconvertir a gas natural, podent aprofitar les mateixes turbines amb què compta i que actualment funcionen amb gasoil.

... i el com

Potenciar noves iniciatives empresarials s'ha de fer amb criteris d'ordenació territorial.

Per potenciar noves iniciatives empresarials, més enllà d'ajudes econòmiques i fiscals, s'ha de fer amb criteris d'ordenació territorial, prioritització de llicències, cessió d'espais públics, suport administratiu i facilitat de tràmits, programes de feina per aturats de llarga durada... Una proposta concreta pot ser la d'obrir una concessió per ocupar un determinat espai, sota un contracte amb unes clàusules clares d'objectius a aconseguir.

A nivell de reducció de residus i facilitat de reciclatge, ja existeixen diverses polítiques com el reemborsament per retorn d'envasos, pagament anticipat de residus (com ara es fa amb les bosses de plàstic dels supermercats), envasos reutilitzables, venda a l'engròs... D'altra banda, si es vol facilitar el reciclatge, també caldrà sumar pressió per demanar criteris de disseny que afavoreixin la durabilitat del producte i prevegin la facilitat de recuperació de materials.

Si s'ha de reduir el consum i generar un canvi de mentalitat, resulta clau educar la població. Per a fer-ho, pot ser interessant el suport de professionals de la sociologia i la psicologia, que treballin a la inversa de com s'ha fet amb la publicitat. En paral·lel, oferir el màxim de participació pràctica en les accions que es duuguin a terme, assessorar en l'ús més eficient de l'energia, i oferir informació freqüent dels consums energètics pot aportar un altre granet de sorra.

En la reducció de les necessitats de transport la millor eina és l'ordenació territorial, amb la que la definició de distàncies màximes entre nuclis de població i determinats serveis essencials hi pot ajudar. Per reduir el nombre de vehicles, una alternativa a les plataformes de vehicles compartits i complementària al transport públic tradicional, podria establir-se amb acords amb el col·lectiu de taxistes, amb abonament per un nombre determinat de viatges o sistema similar, que a canvi d'oferir una demanda més constant permetés preus assequibles per al viatge no ocasional.

Tant en rehabilitació energètica d'edificis com en producció renovable, hi pot ajudar la simplificació administrativa, i disposar un servei d'assessorament de qualitat. Però el que més pot ajudar seria realitzar un seguiment dels resultats que s'aconsegueixen en diversos casos particulars, fent-los arribar a la població de manera regular. Bàsicament es tracta d'aconseguir que la gent conegui i xerri dels resultats que ha aconseguit ell mateix o un conegut.

Fer participar a la població del nou model energètic.

Pel que fa a la inversió cooperativa, ja fa temps que existeixen entitats que canalitzen aquestes inversions en plantes renovables arreu de l'estat, i també algunes administracions ja han obert algunes inversions a aquesta possibilitat. Addicionalment a l'obtenció de finançament, la intenció d'aquestes fórmules és fer participar a la població del nou model

energètic, en tant que obté un retorn a partir dels mateixos resultats de la inversió. En aquest sentit resulta molt interessant oferir una bona informació de l'evolució de la instal·lació.

Juntament amb aquesta darrera idea, seria fonamental la creació d'una entitat financera local, o bé l'establiment d'acords o requeriments amb entitats existents, que oferissin quantitats importants de crèdit amb condicions especialment favorables per tirar endavant les inversions necessàries. Seria interessant que en fessin partícip la població local, informant de l'ús que donen als seus estalvis o directament obrint línies d'inversió específica per aquest fi. La iniciativa podria connectar-se amb d'altres que hem comentat, oferint avantatges combinats per destinar una part dels estalvis a contribuir al finançament de les inversions.

ELS RECURSOS HÍDRICS A MENORCA

La gestió del recursos.

La totalitat dels recursos hídrics destinats a abastament urbà prové dels aqüífers. Quant al sector agrari, aquest també empra l'aqüífer així com part d'efluents de les depuradores. De les dades que es disposa és constatable que es treu més aigua de la que l'aqüífer rep, més sortida d'aigua de la que entra, i òbviament açò no és sostenible en el temps. Aquest balanç negatiu dóna lloc a que la intrusió marina sigui patent en moltes captacions de la nostra illa, sobretot als dos caps d'illa. Cal, doncs, diversificar en mesura del possible les fonts de captació.

Pel que fa a l'abastament urbà, cal dir que cada municipi capta de l'aqüífer el que necessita amb forts desequilibris entre ells, sobretot per activitat turística que suporten, i entre ells no hi ha connexions físiques pel transvasament de cabdals. Seria beneficiós que hi hagués transvasaments de cabals entre ells, el que donaria seguretat al sistema d'abastament de Menorca en general. Posem el cas d'una contaminació puntual a qualche municipi podria aquest respondre amb cabals d'altres fonts, mentre s'ataca el focus de contaminació. L'abastament urbà s'enfronta a dos fronts un és la creixent intrusió marina i l'altre la contaminació de l'aqüífer per nitrat, cal tractar-ho.

El sector agrari és un usuari important també de l'aqüífer i cal donar resposta a les seves necessitats sense crear-ne de noves, primer ha de ser l'abastament urbà.

Fins a la data no hi hagut una política ferma de defensa del recurs, per tant, els usuaris de l'aqüífer, com a primers interessats d'un aqüífer ben gestionat, han de constituir la Comunitat d'Usuaris de l'Aqüífer de Menorca des d'on treballar per fer projectes de millora i

conservació del mateix. Hi ha en aquest sentit experiències molt positives en altres indrets, i a més dins una Reserva de Biosfera hem de començar a donar exemple de gestió dels nostres recursos naturals, i l'aigua com a font de vida i riquesa és un més.

Des de la Comunitat d'Usuaris de l'Aqüífer de Menorca s'ha de treballar per fer projectes per a la seva conservació i millora.

Així mateix, serà fonamental comptar amb una gestió pública unificada de l'aigua de Menorca, mitjançant la creació d'un consorci insular de l'aigua constituït per totes les administracions.

Serà fonamental comptar amb una gestió pública unificada de l'aigua a Menorca

La dessalinització ja construïda ha de ser una assegurança front als actuals episodis de contaminació. Per tant cal emprar-la en la mesura de mitigar aquesta contaminació i recuperar l'aqüífer quantitativament i qualitativament parlant.

L'aprofitament de les aigües

Quasi la totalitat de Menorca disposa de clavegueram i de les seves respectives depuradores, per tant hi ha uns efluents cridats a tenir un paper important per minvar les extraccions de l'aqüífer. Aquests cabals depurats han de servir per substituir usos existents, no crear-ne de nous. Així podríem substituir cabals de reg que surten de l'aqüífer per aquests depurats. Cal tenir present però que aquests cabals depurats han de ser de qualitat, si es té dubtes de la seva qualitat no faran la seva funció si els cabals no són qualitativament aptes cal analitzar les causes i atacar-les.

Cal incentivar el seu aprofitament, l'accés a aquests cabals ha de ser econòmicament molt favorable i no gravar-los amb el Canon d'Aigües com es dona actualment amb alguns usos. A la zona de Sant Lluís hi ha una comunitat d'usuaris d'un efluent d'una EDAR i s'ha constatat que més d'un complex turístic consumeix quasi la mateixa quantitat d'aigua depurada (per reg i inodors) que aigua potable.

Quant al seu aprofitament agrari, i si realment volem reduir les extraccions, podem fer dues coses cedir al sector aquests cabals i/o gravar les extraccions de l'aqüífer a fi de no incentivar-les.

Una altra via d'aprofitament de les aigües, que alhora servirà per pal·liar el problema que a continuació tractarem, serà la infiltració amb aigua depurada en zones que actualment presenten ales concentracions de clorurs.

L'aprofitament de les aigües passa també per l'aigua de pluja. En aquest sentit, els instruments urbanístiques hauran de contemplar la preceptivitat de les cisternes en noves edificacions o en cas de rehabilitacions integrals, així com

L'aprofitament de l'aigua de pluja mitjançant sistemes privats i públics serà fonamental en la línia d'una nova cultura de l'aigua.

sistemes de recollida de l'aigua de pluja en les infraestructures i equipaments públics.

La solució al problema dels nitrats

La solució al problema dels nitrats exigeix que tot l'entramat urbà i periurbà tengui una xarxa de clavegueram en bon estat.

La contaminació per nitrats de l'aqüífer ve provocat, entre d'altres motius, per abocaments d'aigües sense depurar al medi, com ara les provinents de les foses sèptiques i els efluents de les depuradores, així com els purins mal emmagatzemats i de manera difusa per excés d'abonament

de síntesi o orgànic als cultius. Una vegada coneguda les causes cal atacar-les, en el cas dels abocaments cal estendre i mantenir amb bon estat la xarxa de clavegueram de tot l'entramat urbà i periurbà, i en cas de rústic fer instal·lar equips de depuració i foses sèptiques per a bestiar. Alhora, s'ha de reconvertir el sector agrari cap a un model extensiu més que no intensiu.

La eficàcia contra aquests tipus de contaminació requereix de molts fronts, no s'ha de criminalitzar cap sector, sinó que s'ha treballar en conjunt a fi de resoldre el problema, on cada sector implicat ha de fer el seus deures envers la recuperació de l'aqüífer. La Comunitat d'Usuaris de l'Aqüífer de Menorca serà l'actor necessari per portar a terme la tasca d'organitzar les mesures a prendre, quantificar la seva eficàcia i vetllar pel compliment de les mateixes.

A manera de conclusió cal dir que s'haurà de fer un esforç econòmic i financer important Europa ja no aportarà diners, els Ajuntaments amb forts ajustos pressupostaris no tenen gran capacitat inversora i el Govern Balear no ho podrà finançar tot, caldrà trobar fonts de finançaments via projectes pilot, Impost del Turisme Sostenible, via tarifes, analitzar si es recuperen tots els costos del cicle de l'aigua segons la Directiva Marc de l'Aigua i si no es així recuperar-ne, Canon d'Aigües, nous impostos, Govern d'Espanya

LA MOBILITAT EN UNA ILLA SOSTENIBLE

El dret a la mobilitat dret s'ha d'exercir de tal manera que els seus efectes no es contraposen amb d'altres drets (dret a un entorn saludable, a gaudir d'un espai públic segur, medi ambient).

Des de la segona meitat del segle XX s'ha prioritzat l'ús del transport privat. Per a la Menorca del 2025 s'ha d'arribar a un punt on el transport col·lectiu sigui una alternativa plena al transport privat. Per arribar en aquest punt s'han de disposar de diverses eines tant normatives i de planificació, de personal tècnic i de gestió, com financeres i pressupostàries.

Per a la Menorca del 2025 s'ha d'arribar a un punt on el transport col·lectiu sigui una alternativa plena al transport privat.

D'una banda s'han de potenciar els avantatges de la mobilitat sostenible, tant en els aspectes socials (equitat, seguretat, accessibilitat), en els medi ambientals (salut, contaminació, residus, canvi climàtic, gestió del territori), com en els econòmics (eficiència energètica, competitivitat, estalvi de temps i menor dependència de factors externs).

D'altra banda s'han de dissenyar unes propostes d'actuació sobre un ús més racional i eficient del cotxe (cotxe compartit, cotxe multiusuari) com alternativa a la tinença de vehicle privat, ampliar la xarxa d'aparcament dissuasiu, fomentar la intermodalitat i amb efectives campanyes informatives. Així mateix, s'han de gestionar i planificar les infraestructures de la xarxa viària per promoure i permetre la mobilitat sostenible, millorar-ne la seguretat i aprofitar les noves tecnologies per reforçar la sostenibilitat. Pel que fa al transport públic, s'ha de fomentar la xarxa del transport públic col·lectiu, donar-li prioritat (sobre tot en nuclis urbans), desenvolupar actuacions coordinades entre les diverses administracions, fomentar

connexions amb zones industrials, comercials i de lleure amb transport públic. Tot això complementat amb diverses actuacions per afavorir la mobilitat amb bicicleta.

A més a més, el transport col·lectiu s'ha de dissenyar i planificar amb suficient flexibilitat per adaptar-se a cada nova situació i permetre increments graduals per generar major demanda. També s'ha de tenir en compte el factor humà, les tries entre diverses opcions venen donades tant per inèrcies adquirides com pels impulsos, amb polítiques públiques, per dur a terme els canvis que es pretenen adoptar.

Disposar de vehicle privat ha de deixar de ser una necessitat i aquest ha de quedar circumscrit a cobrir necessitats que el transport col·lectiu pot absorbir.

D'aquesta manera, s'incrementaria el paper del transport públic col·lectiu per ser una alternativa viable, tant econòmica com social, i eficaç per a la mobilitat. Disposar de vehicle privat ha de deixar de ser una «necessitat», i aquest ha de quedar circumscrit a cobrir necessitats que el transport col·lectiu no pot absorbir.

Els vehicles elèctrics

A dia d'avui la mobilitat amb vehicles elèctrics ja és una realitat. Per dur-ho a terme cal disposar d'una xarxa de càrrega arreu de l'illa.

Actualment a Menorca l'Administració i el sector privat estan treballant conjuntament per fer possible la mobilitat amb vehicle elèctric en base a la producció d'electricitat de fonts netes. Així, si aconseguim casar el vehicle privat amb el vehicle elèctric i, per tant, amb la producció elèctrica amb fonts renovables, la mobilitat amb vehicle en el sistema de Menorca incrementaria la seva sostenibilitat.

Hem d'entendre la mobilitat amb vehicles elèctrics dintre d'un nou concepte més global que ha d'incloure la generació d'electricitat de fonts renovables, la generació distribuïda, el cotxe multiusuari (no en tots els casos), el cotxe de lloguer, el repartiment de mercaderies (en nuclis urbans) i el taxi. És a dir, donar lloc a un nou model.

Amb les dinàmiques dels mercats recentment s'ha saturat el mercat de vehicles de lloguer a l'illa, no tant per les empreses tradicionals sinó per altres empreses empeses per dinàmiques d'especulació (revenda de cotxes de segona mà) per mor de la situació del sector de l'automoció.

D'aquesta manera ens trobam amb una saturació de l'oferta de vehicles de lloguer, a preus baixos, que no paguen els impostos de circulació a cap municipi de l'illa i que generen unes necessitats d'espai (sobre tot estacionament) que no es troba. Actualment el marge de maniobra a nivell local i insular és nul, a nivell autonòmic es poden crear tributs (que no distingirien entre les empreses tradicionals i les especulatives).

La mobilitat en bicicleta

L'èxit de la mobilitat, sobre tot urbana, en bicicleta en l'àmbit dels països nòrdics (Holanda, Dinamarca, etc.) no ha vingut donada per factors culturals, ni de conscienciació sobre el medi ambient i el canvi climàtic, sinó per la rapidesa dels desplaçaments.

Allò que s'ha aconseguit en varies dècades a Copenhaguen o Amsterdam ho hem de poder aconseguir a Menorca en pocs anys. Açò s'ha de fer evitant errors i facilitant l'ús de la bicicleta (circuitos urbans, zones d'aparcament a l'abast) i tractant tots els desplaçaments urbans en un mateix nivell, sense supeditar-ne un als altres. D'altra banda, s'ha d'aprofitar facilitar desplaçaments interurbans amb una xarxa de carrils bici que es poden convertir, també, en un atractiu turístic especialment en temporada mitja i baixa.

S'ha de facilitar la mobilitat en bicicleta a través de circuits urbans, zones d'aparcament a l'abast, i tractar tots els desplaçaments urbans en un mateix nivell.

Cal, per tant, disposar d'una estratègia, una planificació i posar en valor (la rapidesa) d'aquest mode de mobilitat.

La salut i el benestar social. La joventut i el esports.

És evident que les poblacions dels països desenvolupats experimenten un procés d'envel·liment demogràfic sense precedents i que les piràmides de població estan sofrint un canvi progressiu que està sent disruptiu, canviant les previsions socials i sanitàries de la nostra societat occidental.

La població menorquina segueix, com a moltes llocs del país, amb una tendència cap a l'envel·liment. Aquest context social, juntament amb altres aspectes com ara les conseqüències de la situació socioeconòmica de les famílies de Menorca, les noves estructures familiars, l'evolució de la situació habitacional, la pobresa infantil... són i seran aspectes claus de Salut i Benestar social i, per tant, les administracions públiques hauran de planificar les seves actuacions per donar una millor resposta a les necessitats de la població.

Es fa necessari implantar criteris d'eficiència i fórmules de coresponsabilitat ciutadana en la gestió de la pròpia salut.

De cada vegada més es produeix una convergència entre els àmbits sanitaris i socials, la qual cosa implica dissenyar i planificar des de l'àmbit sociosanitari. Es fa necessari implantar criteris d'eficiència i fórmules de coresponsabilitat ciutadana en la gestió de la pròpia salut.

En definitiva, per afrontar amb èxit aquest repte és fonamental impulsar tota iniciativa de catal que vagi darrere de la creació d'un sistema i un espai sociosanitari integrat capaç d'aportar qualitat, confiança, credibilitat i resultats a una societat com la nostra que ens ho està demandant, tot això dins d'un nou model econòmic i social que precisem ja amb urgència.

Consideram necessari incorporar la Diagnòsi social que s'ha elaborat des de l'OBSAM per poder tenir més coneixement de causa de la situació social de Menorca així com la síntesi

del document.

L'anàlisi demogràfic ens permet confirmar la necessitat de mantenir unes polítiques públiques fortes i ben dotades, amb l'objectiu de garantir el benestar dels menorquins i les menorquines.

Els reptes per una Menorca 2025:

- Satisfer les necessitats en matèria de salut, proporcionant una atenció sanitària integral, personalitzada, eficient i segura. Seguir potenciant equipaments de caire sociosanitari, dèficit actual a l'illa de Menorca.
- Des de l'àmbit de Benestar Social, garantir el desenvolupament de les persones i avançar en la protecció davant les situacions de desigualtat.
- Potenciar els programes i intervencions que empoderin a la família, institució clau en la formació de les persones i imprescindible per la cohesió social i la sostenibilitat. Cal reconèixer el paper primordial tant a nivell econòmic, com social.
- Potenciar l'Educació per a la salut per empoderar a la ciutadania a incorporar hàbits saludables i millora de la salut de les persones.
- L'esport com instrument d'inclusió social, tenint en compte el potencial que té el teixit associatiu com a transmissors del coneixement i dels valors socials i educatius. L'objectiu principal és fer desaparèixer actituds poc saludables i incorporar-ne d'altres que fomentin el benestar de les persones, especialment en l'etapa de la joventut.
- Millorar i potenciar espais de coordinació entre Sanitat, Educació i Benestar Social per donar una major i millor resposta, rendibilitzar els recursos humans i econòmics.
- El paper de la població jove en el futur social i econòmic de Menorca i les dificultats que presenten a tots els nivells: laboral, habitacional, econòmic...

Cal potenciar els equipaments sociosanitaris, que és un dèficit que tenim a Menorca.

LA SALUT

El sistema sanitari d'un país és un dels pilars de la societat del benestar, una societat en continu moviment, en canvi constant. Menorca pateix la doble insularitat en les qüestions més importants, i l'accés a la salut es veu especialment afectada per aquest fet.

Som conscients que l'hospital de referència de la nostra illa és l'Hospital Universitari de Son Espases, i entenem que la nostra població no dona per disposar de totes les especialitats mèdiques. Ara bé, sí que es pot treballar per pal·liar aquesta problemàtica.

La realitat menorquina coincideix totalment amb la realitat de qualsevol altra país: s'està produint un envelliment de la població, cada vegada hi ha més persones no autòctones, el que suposa una manca de xarxa familiar, i en conseqüència un augment de la dependència quan hi ha processos de malaltia i manca d'autonomia. Tots aquests elements impliquen haver de dedicar més recursos, en especial a l'atenció a la cronicitat. Els camins de la salut i dels serveis socials es troben amb més freqüència.

En línies generals, podem dir que la nostra illa està prou equipada per al que fa infraestructures, a excepció de la necessitat que existeix a l'àmbit sociosanitari. El més evident és la càrrega que tenim per disposar d'un centre sociosanitari de mitja estada i recursos humans pel que fa a la cobertura domiciliària de les necessitats socials (ex-treballadores familiars).

L'atenció sociosanitària es defineix com el conjunt de cures destinades a aquells malalts, generalment crònics, que pels seus especials característiques poden beneficiar-se de l'actuació simultània i sinèrgica dels serveis sanitaris i socials amb la finalitat d'augmentar la seva autonomia, pal·liar les seves limitacions o patiments i facilitar la seva reinserció social.

L'atenció sociosanitària ha d'entendre's al seu torn com una juxtaposició de quatre àmbits

diferenciats, encara que no excloents, delimitats pels perfils de pacients als quals paren esment:

- Persones amb pèrdua d'autonomia.
- Persones amb malalties cròniques.
- Persones amb necessitats de cures intermèdies post-hospitalaris.
- Persones amb necessitats d'atenció en salut mental.

Àmbit sociosanitari:

- Centre Sociosanitari de Mitja estada (cronicitat, convallescència, pal·liatiu,...).
- Altres aspectes de la salut relacionades amb consum de drogues, addiccions, pobresa, solitud,... que no han d'estar hospitalitzades, però que necessiten atenció constant del sistema de salut.

El projecte del Verge del Toro podrà ser realitat en els propers anys. Mentrestant, emperò, es poden començar a aplicar altres solucions, no substitutòries sinó complementàries:

La carència més important que haurem d'afrontar i solucionar és la d'un centre sociosanitari de mitja estada.

- Hospitalització domiciliària: és aquella atenció que es dispensa directament al domicili i que pot servir per alliberar places sociosanitàries o ingressos evitables a hospital d'aguts. Així, la infermera i el metge de l'equip d'hospitalització domiciliària es desplacen i atenen a les persones que precisen d'un tractament hospitalari, però que no cal ingrés. Es pot aplicar en aquelles malalties o tractaments de llarga durada, en pacients terminals,... Aquesta opció permet al malalt poder estar en el seu entorn mentre rep tractament hospitalari.
- Es fa necessari crear un servei d'urgències per a situacions socials amb una cobertura de 24 hores, per aquells casos que un canvi de la salut agut pugui provocar una necessitat social urgent (ja sigui pel que fa a l'auto-cura o a la cura de les persones a càrrec que puguin quedar desateses)
- Ampliar l'horari de l'Hospital de Dia i augmentar la seva cartera de serveis.

Hem de tenir un servei d'urgència per a situacions socials amb una cobertura de 24 hores.

Oncologia infantil

Una de les més clares necessitats que tenim. Potser no és possible crear una unitat infanto-juvenil a l'Hospital Mateu Orfila, però sí que es poden explorar altres accions:

1. Desplaçament d'especialistes.

2. Aplicació d'algun tractaments es podrien realitzar a Menorca, amb els consegüents beneficis per a la família de l'infant malalt. És fonamental tenir en compte l'entorn familiar per tal d'ajudar a superar el procés de malaltia.

Educació per a la salut

S'ha de treballar moltíssim per formar a la ciutadania en els temes de salut, i la importància de fer-ho des de ben petits. Una bona formació en salut dels infants donarà com a resultat usuaris del sistema de salut més empoderats. S'ha d'afavorir la seva participació.

Recuperar la "consulta jove als instituts".

Durant un breu període es va implantar la "consulta jove als instituts". La franja d'edat dels 14 als 20 anys està abandonada. Aquesta experiència va funcionar molt bé, el que demostra que els nostres joves tenen dubtes i necessitat de parlar. D'aquesta manera se facilitava l'accés al sistema sanitari a un sector poblacional que no acostuma a anar al centre de salut. Aquest sistema permet evitar problemes de salut, detectar malalties, derivar els pacients als especialistes i formar futures

EL BENESTAR SOCIAL

El paper estratègic de la família

Des del punt de vista jurídic, l'ordenament espanyol no estableix una definició del concepte de família. No obstant això, des de la mateixa Constitució, com des del dret de família, s'ha anat regulant la realitat familiar permanentment. És en l'article 39 que, de manera concreta, la Constitució espanyola fa referència a la família i la considera un element social essencial de la societat que té dret a la protecció social, jurídica i econòmica adequada per assolir el seu ple desenvolupament.

Pel que fa a la regulació de la família, la mateixa Constitució reconeix les diferents formes de vincle de parella i no el matrimoni com a únic vincle exclusiu, els reconeix el dret a la protecció, i garanteix el respecte a la igualtat i la dignitat de tots els membres.

La família és una organització social en constant evolució i canvi. Aquest fet s'ha intensificat en els darrers anys a causa de determinades circumstàncies, com ara una esperança de vida més alta i el conseqüent envelliment de la població, la progressiva incorporació de la dona al món laboral, l'aparició de noves formes de família així com el gran nombre de persones que han immigrat i que han constituït nuclis familiars nous.

La família és una organització social en constant evolució i canvi, amb l'aparició de noves formes.

Juntament amb aquests aspectes, la crisi econòmica i social dels darrers anys ha provocat, novament, ajustos de les famílies, moltes de les quals s'han vist amb la necessitat, d'una banda, de reagrupar-se amb una part de la família extensa, especialment els avis/àvies, i, de l'altra, els avis i àvies mateixos han hagut d'assumir més protagonisme i compromisos

envers la cura de determinats membres de la família (per exemple, en situació de dependència) i, especialment, dels néts.

A partir d'aquestes tendències, continuen convivint diversos tipus de famílies, que poden presentar grans diferències entre si, tant en l'estructura com en les funcions, i es poden establir diferents dimensions d'agrupacions familiars: Parelles amb fills/filles; Llars unipersonals; Parelles sense fills/filles; Llars monoparentals; Llars extenses i múltiples; Llars de diferents generacions; Llars sense nucli. Més enllà de la tipologia, els elements que caracteritzen les llars de Menorca són, una estructura envellida, noves formes de convivència i població nouvinguda.

Les persones neixen i es desenvolupen en família, on troben la seva identitat i el seu espai de protecció i desenvolupament. D'aquí, el paper estratègic de la família com a entitat fonamental en el desenvolupament educatiu individual.

Paper dels serveis públics

Històricament, la protecció de la família ha passat per diferents fases: des d'un primer moment, en què la família va haver de subsistir i autoregular-se de manera autònoma davant les situacions que se li presentaven, a una fase en què els serveis públics han anat agafant més protagonisme, i la família es convertí, en alguns casos, en un subjecte passiu receptor.

Les necessitats de les famílies s'han de solucionar no solament amb ajuts públics. Els serveis públics han d'acompanyar la família perquè aquesta aconsegueixi el seu propi empoderament.

Actualment, ateses les circumstàncies socioeconòmiques que limiten moltes de les actuacions envers la protecció de la família, s'està produint un nou canvi de paradigma: les necessitats de les famílies s'han de solucionar no solament amb ajuts públics sinó que també la família mateixa ha d'adoptar un paper més actiu. En definitiva, la tendència dels serveis públics és l'acompanyament a la família per tal que aquesta aconsegueixi el seu propi empoderament.

En general, podem establir que les actuacions dels serveis públics quant a les polítiques de família responen a diversos objectius, com ara contrarestar el descens de la natalitat, atendre la infància, protegir els membres més vulnerables, aconseguir la igualtat i la coresponsabilitat entre homes i dones o incrementar la qualitat de vida.

Els instruments més emprats són les prestacions econòmiques, els serveis i les ajudes tècniques, sense oblidar que fer política de família és també treballar des de l'àmbit de l'educació, de la salut, de l'habitatge... Per això, les demandes de prestacions i de serveis són cada dia més nombroses i estan a l'ordre del dia dels serveis públics: les escoles infantils, l'atenció a la dependència i a les persones amb discapacitat, les prestacions econòmiques, la regulació de noves situacions familiars, etc.

Per tot això:

- És fonamental que els grans eixos de les polítiques socials i de família girin entorn de la corresponsabilitat, la natalitat, la parentalitat, l'emancipació dels joves i les noves realitats familiars ordenant-ne la seva planificació de manera responsable.
- De la mateixa manera, les polítiques socials han d'avançar en pro cohesió social, llibertat, igualtat i benestar del ciutadà. Avançar en serveis de gestió pública i de qualitat basat en els drets i les garanties de protecció dels ciutadans, i fer front a les desigualtats de la població.
- Desenvolupar al màxim la llei de serveis socials, garantint una bona dotació econòmica i de recursos humans sempre a favor de l'equitat i la universalització dels serveis.
- Elaborar la carta de serveis a nivell d'illa i amb la coordinació de tots els ajuntaments.
- Projecte de famílies col·laboratives: famílies que ajuden a altres famílies, sobretot perfils en declaració de risc.

És important elaborar la carta de serveis a nivell d'illa i amb la coordinació de tots els ajuntaments

L'ESPORT I LA VIDA SALUDABLE

L'esport com a eina de creixement personal i social

L'esport és un dels pilars per a l'educació en valors i el creixement personal de les persones. S'ha convertit en una plataforma i un espai en el que, la interacció de les persones amb el medi i demés elements, genera una sèrie de processos d'aprenentatge a tots els nivells de la persona.

La formació esportiva s'ha d'emmarcar a partir de l'educació en valors. Per aquest motiu, és imprescindible treballar en diferents línies:

- **Formació dels tècnics i formadors:** és molt important que totes les persones que es dediquen a la formació esportiva tinguin els coneixements òptims en relació als processos d'aprenentatge en l'esport.
- **Model Consensuat:** Al mateix temps, és imprescindible dissenyar un model de formació esportiva que contempli els diferents elements que han de tenir lloc durant el procés d'aprenentatge, així com, establir unes normes bàsiques per al disseny de les competicions en les respectives etapes de formació.
- **Marc Legal:** Per tal de tenir una seguretat jurídica en la implantació d'un nou model de formació esportiva és necessari tenir un marc legal apropiat, a través de la legislació estatal i autonòmica corresponent.
- **Conscienciació i sensibilització als diferents agents:** per últim i no menys important, és necessari treballar per a la conscienciació i sensibilització a totes les persones que d'alguna manera estan implicades en la formació esportiva, com

són els pares i mares, àrbitres, directius, etc. Ja que només amb la pressa de consciència dels diferents agents, serà possible transformar l'activitat física en edat escolar per tal que sigui un autèntic espai per al creixement harmònic de les persones.

Presa de consciència de tots els agents que intervenen en la formació esportiva perquè sigui un espai per al creixement harmònic de les persones.

Una vida saludable, qüestió d'hàbits.

Una dels principals motius pels quals s'ha de potenciar l'esport és pel gran estalvi que es genera en termes de sanitat. Així doncs, les polítiques en l'àmbit esportiu, també s'han de centrar en el foment dels hàbits saludables de les persones.

En primer lloc, hem de parlar dels hàbits escolars dels més petits. Hem de tenir en compte que els canvis que es generen socialment no beneficien al desenvolupament motor dels més petits, sovint, els hàbits que s'estan integrant queden molt lluny de promoure l'exercici físic.

És per aquest motiu que s'han de tenir en compte una sèrie d'accions per al foment de l'exercici físic. Principalment:

- **Fomentar el desplaçaments actius als centres escolars:**

és molt important generar l'hàbit de desplaçar-se als centres de salut d'una forma activa, per açò és necessari promoure campanyes, adaptar l'espai urbà, etc.

Hem d'adaptar l'espai urbà per facilitar el desplaçament actiu als centres escolars.

- **Promoure els descansos actius:** És important generar un espai actiu durant els descansos als centres escolars, ja sigui a través de la pràctica esportiva, jocs populars, etc.

- **Fomentar l'alimentació saludable:** La salut també ve condicionada pels hàbits alimentaris de les persones, els quals estan molt relacionats amb els hàbits esportius. És necessari fomentar comportaments saludables que integrin una actitud activa a nivell físic i uns bons hàbits alimentaris. És per aquest motiu, que centres educatius, associacions, clubs esportius i administració pública ha de treballar conjuntament per al disseny de campanyes per al foment d'aquest tipus d'hàbits.

- **L'activitat física en l'horari lectiu:** Cada cop més, la societat és conscient de la necessitat de incorporar l'activitat física com a part del procés de creixement de les persones. Tenint en compte la gran pluralitat en la realitat social, econòmica i personal de cada infant, hem d'assegurar la presència d'un mínim de 3 hores setmanals d'activitat física i/o esportiva a la infància i joventut. Per aquest motiu, és necessari proposar els canvis necessaris per incloure en el currículum d'educació física una hora més a la setmana.

En segon lloc, la joventut és un sector de la societat clau per l'adquisició d'uns hàbits saludables. És molt important establir un escenari social en el que s'afavoreixi una actitud i comportaments saludables cap a la persona, amb la societat i entorn. Per tant, és necessari dissenyar programes que siguin atractius per als joves i que comportin una major activitat física. Sempre tenint en compte el potencial que té el teixit associatiu com a transmissors del coneixement i dels valors socials i educatius. L'objectiu principal és fer desaparèixer actituds poc saludables i incorporar-ne d'altres que fomentin el benestar de les persones en l'etapa de la joventut.

Menorca, un indret idoni per a la pràctica esportiva

A dia d'avui, Menorca ja és un potencial espai per a la pràctica esportiva, la qual, es pot dur a terme a zones naturals i en paisatges únics. Això permet que Menorca sigui un reclam per a molts sectors del turisme ja que compleix amb les perfectes condicions de turisme actiu. A partir d'aquí, s'han d'establir les mesures i condicionants per tal de promoure una activitat física responsable amb la persona i amb l'entorn.

Així, s'ha de treballar en la següent direcció:

- **Promoció activitats físiques i esportives en el medi natural:** Principalment per diferents motius. En primer lloc, per fomentar els hàbits saludables en la població menorquina. En segon lloc, per promocionar Menorca com un espai idoni de turisme actiu. En tercer lloc, per incentivar el sector esportiu en l'activitat econòmica de Menorca.

Menorca és un lloc idoni per a esdeveniments esportius que puguin establir el vincle i la relació amb l'entorn.

- **Suport de grans esdeveniments esportius:** Menorca també pot resultar ser un lloc idoni per al desenvolupament d'esdeveniments esportius, sobretot els que puguin establir el vincle i la relació amb l'entorn. Però també, esdevé un espai immillorable per a dur a terme esdeveniments de formació, així com congressos, seminaris, etc.

Les polítiques urbanístiques han de pensar en l'adaptació de l'espai urbà per a la pràctica esportiva.

- **L'espai urbà adaptat a la pràctica esportiva:** Per tal de fomentar la pràctica esportiva, la relació de l'espai urbà i la persona contribueix a generar situacions d'aprenentatge, per tant, és necessari tenir en compte, en les polítiques urbanístiques, aspectes que puguin facilitar la pràctica esportiva en l'espai urbà.

- **La seguretat en les instal·lacions esportives:** Un altre dels aspectes importants per a les polítiques esportives, és garantir la seguretat en la pràctica esportiva a les instal·lacions esportives, en aquest cas, s'ha de treballar perquè les instal·lacions esportives compleixin amb totes les normes de seguretat, i es vetlli per un mante-

niment sostenible de les mateixes. Al mateix temps, s'ha de preveure, en la creació de noves instal·lacions i/o equipaments, les energies renovables com a font d'energia per aconseguir tenir instal·lacions esportives sostenibles amb el medi ambient.

- **La pràctica esportiva dels menorquins en igualtat de condicions:**

Per tal de poder facilitar la pràctica esportiva dels menorquins i menorquines és imprescindible aconseguir que, aquesta, sigui en les mateixes condicions que amb la resta de residents de les altres illes. L'estructura i el sistema esportiu de les illes balears fa necessari que hi hagi igualtat en les condicions de la pràctica esportiva, és per aquest motiu, que hem d'assegurar una bona mobilitat entre les illes, el disseny de competicions tenint en compte les característiques de les 4 illes.

La pràctica esportiva dels menorquins ha de poder fer-se en igualtat de condicions que la resta d'illes, i amb aquesta finalitat s'hauran de dissenyar les competicions.

EL JOVENT

Els joves d'avui en dia pateixen les conseqüències d'una societat molt escèptica. Se'ls demana experiència per accedir a llocs de treball, però en canvi no se'ls deixa experimentar. Xerram del paper que han de tenir, però no els deixam ser protagonistes. Els fem treballar, estudiar, però no els deixam votar. Tot plegat, una mala gestió cap al seu potencial que impedeix que es desenvolupin amb totes les garanties per assolir l'èxit.

El dret a vot s'ha de situar en els 16 anys.

Que volen independitzar-se però se veuen obligats a viure amb els pares fins els 30. I això provoca, que al final, no vulguin participar activament de la presa de decisions, de la política, de l'activisme. Un element essencial, per començar, és que els joves puguin exercir el dret a vot als 16 anys ja que si a aquesta edat són suficientment responsables per fer feina, també ho han de ser per decidir quines regulacions volen a les seves vides, en aquest cas, exercint el dret a vot.

Tota la població estudiantil ha de poder accedir a la formació, amb sistemes de formació professional adients a les necessitats dels estudiants i de l'economia productiva de Menorca.

preparada al mercat laboral.

Com a conseqüència, hi ha un alt percentatge de joves desencantats i frustrats: joves que col·leccionen titulacions universitàries però que no són capaços de trobar feina.

En una societat futura, tots els joves han d'estar suficientment informats i formats per prendre un paper actiu en la societat i participar de la presa de decisions. Han de poder accedir a un sistema educatiu públic, en català i de qualitat: tota la població estudiantil ha de poder accedir a la formació, amb sistemes de formació professional adients a les necessitats dels estudiants i de l'economia productiva de Menorca, que pot tenir una capacitat d'inserció de gent

Els joves de l'any 2025 hauran de ser fills d'una generació on el feminisme vagi perdent la raó de ser perquè la igualtat s'estarà assolint. Perquè s'ha de potenciar des de l'educació, des de ben petits, que no hi ha rols de gènere, que som tots completament iguals. I que hi haurà nens amb vulva i nenes amb penis, i que l'estimar no entén ni de colors ni de sexes.

Joves del 2025, fills d'una generació on el feminisme vagi perdent la raó de ser, on hi haurà nens amb vulva i nenes amb penis, on estimar no entendreà ni de colors ni de sexes.

Han de ser uns joves conscients dels drames que està vivint el món, tot tenint perspectiva històrica. Des de les institucions s'ha de potenciar molt més com de necessària és la consciència social: necessitem uns joves conscients que s'aferrin als drets fonamentals i que no entenguin un món que posa barreres al pas. Han de voler integrar i acollir aquells que pateixen misèria, aquells que no poden viure a casa seva. I amb aquesta consciència, han de passar a l'acció: està molt bé passar els estius a la platja, però també està bé invertir-los en elements com la cooperació internacional i per a que això passi, des d'òrgans com el Consell Insular s'han de fer campanyes d'incitació a fer-ho, dedicar molts més recursos a programes de cooperació internacional: s'ha de potenciar la solidaritat real.

Hauran de ser uns joves que tenguin un paper actiu de la política, cap sentit té que una persona no jove redacti polítiques de joventut. Els joves han de poder dir la seva per dissenyar el seu futur. Per això, és molt interessant que les joventuts dels partits polítics siguin fortes i que des del partit al que representen, se fomenti molt més la seva participació. De la mateixa manera, és necessari que es potenciï molt més el paper del jovent en associacions culturals per tal de que hi hagi un teixit associatiu fort i no deixar aquelles coses que ens fan ser poble oblidades: la glossa, la gastronomia, el ball menorquí. Igualment, òrgans com el Consell de la Joventut no poden tornar a desaparèixer mai més.

També cal que tenguin consciència verda. Amb ungles i dents han de defensar la protecció del territori, però no només açò sinó que s'han de potenciar molt més els hàbits de consum responsable i premiar aquells que reciden i consumeixen productes de km0. Fan falta campanyes de conscienciació adreçades als joves i sobretot treballar-ho des de l'educació.

Així mateix, és inadmissible que hagin de seguir un sistema de fer pràctiques a empreses menorquines sense cobrar cap tipus de remuneració quan estan aportant hores i feina de valor. De la mateixa manera, no pot ser que tenguin treballs amb sous precaris i amb horaris que vulnereu els drets com a treballadors: la desesperació a causa de l'atur juvenil provoca que molts cops els joves es vegin obligats a acceptar feines que molt s'allunyen dels drets mínims laborals. Han de poder aprofitar les oportunitats del turisme, un turisme responsable que no sigui estacional, que tregui el millor de Menorca durant tot l'any i que per tant suposi feines dignes i indefinides per la inserció laboral del jovent.

També han de poder independitzar-se i no tenir dificultats per accedir a un habitatge, que en els últims anys ha passat de ser un dret constitucional a un producte d'especulació. Per

açò, fan falta programes on hi hagi pisos socials per al jovent.

No podem permetre que Menorca es quedi sense joves. Un cop hagin obtingut la formació necessària han de tenir l'oportunitat de tornar i trobar llocs de feina coherents amb la formació obtinguda.

I el més important: no podem permetre que Menorca es quedi sense joves. Han de tenir l'oportunitat de viure a la Menorca que els ha vist créixer i no veure's expulsats. Si bé és cert que no surt rendible tenir una Universitat que presenti totes les oportunitats per al jovent menorquí, si que és cert que un cop hagin pogut obtenir la formació necessària fora de l'Illa, han de tenir l'oportunitat de tornar i trobar llocs de feina coherents amb la formació obtinguda:

hauran de tenir les ajudes necessàries per poder engegar projectes innovadors i creatius que aportin valor afegit a la producció illenca. A més a més, s'ha de garantir que tots tinguin accés a la formació: estudiar fora de l'illa és molt costós i les famílies han de fer grans esforços, és necessari un sistema de beques realment eficaç per ajudar aquells joves que tenen dret a rebre una formació: el sistema educatiu no ha de ser per uns pocs, s'ha de combatre l'elitització i la dilatització de la societat.

UN NOU MODEL DE COOPERACIÓ AL DESENVOLUPAMENT

Inicis i expansió de la cooperació a Menorca

Com a conseqüència de la crisi econòmica de 2008, la cooperació experimenta un dràstic retrocés generalitzat a Espanya i Menorca, on els efectes no comencen a notar-se fins l'any 2011, no n'és una excepció. Aquesta sotragada, que es visualitza amb fortes retallades econòmiques, serveix per destapar les deficiències d'un model de cooperació estructuralment dèbil i mancat d'eficiència. Més que davant d'una crisi motivada per la reducció en el finançament, ens trobam front d'un final de cicle.

Canvis en el context de la cooperació

En el context actual convergeixen un seguit de factors que evidencien un canvi en el context de la cooperació i que empenyen a la revisió del model: retallades econòmiques (fins el 70%), conflictes d'interessos (fals relat d'haver d'escollir entre la pobresa interna i la de fora), recentralització administrativa (Llei Montoro), model de cooperació caducat (articulat a través de convocatòries de subvencions que, a efectes pràctics, es tradueix en una transferència de recursos i clarament condicionat pels interessos i demandes de les ONGD. La "projectitis" s'ha imposat per damunt de possibles directrius estratègiques per part dels governs locals, que han limitat el seu paper a la transferència de recursos, i ha allunyat les ONGD de les demandes de transformació social per convertir-les en gestores de projectes al Sud).

Món global, responsabilitats locals

És una realitat innegable que vivim en un món globalitzat que planteja nous reptes i oportu-

Les fronteres entre Nord i Sud s'han diluït

nitats per a la cooperació al desenvolupament. La inestabilitat econòmica i financera, el canvi climàtic, els moviments migratoris, els conflictes bèl·lics, la seguretat o l'augment de les desigualtats arreu posen en evidència que les fronteres entre Nord i Sud s'han diluït perquè es tracta de processos que afecten el conjunt de la comunitat internacional i que, per tant, calen noves perspectives i la incorporació de noves formes de governança per afrontar aquests nous desafiaments globals (González, 2012).

En aquest marc de creixent interdependència, els governs locals es veuen abocats a convertir-se en actors de referència per donar resposta a uns reptes globals que incideixen en el territori local. Un exemple clar és com el canvi climàtic podrà afectar la nostra illa o la incidència que hi tindran els moviments migratoris causats pels conflictes bèl·lics o la pobresa.

Aquesta consideració del paper estratègic que han de jugar els governs locals en la cooperació al desenvolupament queda reforçada de manera explícita en la doctrina internacional i més concretament en l'agenda post 2015 sobre els Objectius de Desenvolupament Sostenible, que romp la frontera entre les polítiques domèstiques i les polítiques exteriors, alhora que apunta cap a una equilibrada distribució de responsabilitats en la governança global. A partir d'aquest plantejament, *"la participació dels governs locals en l'agenda global de desenvolupament, i per tant en les polítiques de cooperació, lluny de ser una opció voluntària és, cada vegada i en major mesura, una responsabilitat compartida"* (Iborra et al., 2012).

Propostes per a un model de cooperació per a Menorca

Des de la perspectiva de la responsabilitat global, els governs locals han d'explicitar el seu compromís amb la cooperació al desenvolupament com a política pública i amb la construcció d'un nou model per al desenvolupament, que ha d'incorporar els següents eixos:

1. **DISSENY D'UNA POLÍTICA PRÒPIA.** La cooperació de Menorca s'ha de redefinir a partir d'estratègies que s'adaptin a les capacitats reals i a una visió pròpia i consensuada de desenvolupament que, tanmateix, sigui coherent amb l'agenda internacional. El nou model s'hauria d'enfocar cap a reforçar els vincles de la política de cooperació al desenvolupament amb els interessos de la ciutadania local. Aquesta complementarietat facilitaria un retorn visible de la cooperació com a política pública, la possibilitat d'harmonitzar la coherència de polítiques i incorporaria majors possibilitats en l'àmbit de l'Educació per al Desenvolupament. Tanmateix, en aquest pas s'ha d'evitar el risc d'instrumentalització i de no assumir objectius d'altres polítiques públiques (Costafreda, 2012). Ara per ara, a Menorca es perfilen tres objectius estratègics clars, sense perjudici d'incorporar-ne d'altres de manera transversal com pot ser l'enfocament d'equitat de gènere:

La cooperació de Menorca s'ha de redefinir a partir d'una visió pròpia i consensuada de desenvolupament.

1.1. **Moviments de persones vs cohesió social.**

La tendència és que els fluxos migratoris i de persones refugiades vagin en augment. D'altra banda, la nostra illa sempre ha mantingut un ferma compromís amb la causa dels refugiats saharauís. Aquestes circumstàncies sumades a la crítica situació que es viu a l'arc Mediterrani així com al nord d'Àfrica fan que aquesta sigui una línia de feina ineludible per a la cooperació menorquina. De manera explícita, s'ha d'evitar caure en una reiteració de les pràctiques assistencials, que no contribueixen a la transformació.

S'ha d'evitar caure en una reiteració de les pràctiques assistencials, que no contribueixen a la transformació.

Responent a la coherència política i atès que a Menorca hi ha un buit en l'atenció de la inserció i la cohesió social de la població migrant, es proposaria assumir-la com a complement de l'estratègia de moviments de persones.

1.2. **Sostenibilitat vs Reserva Biosfera.**

La sostenibilitat planetària és un dels objectius de l'agenda post 2015, que inclou aigua, consum, medi ambient, canvi climàtic i oceans. Atenent que Menorca és una illa declarada Reserva de Biosfera guanya sentit l'elecció d'aquest sector com a eix estratègic de la cooperació menorquina. Aquesta vinculació pot i afavorir la coordinació amb entitats que ja treballen aquests temes a nivell insular i potenciar l'adopció de metes de sostenibilitat planetària per part dels governs locals en el marc de l'exercici de coherència de polítiques.

1.3. **Municipalisme vs valor diferencial dels municipis.**

El fet de potenciar la cooperació directa i municipalista permet millorar l'eficàcia de les ajudes i la possibilitat vincular la política de cooperació amb d'altres àrees de govern. Es tracta de transversalitzar la cooperació i alhora aprofitar l'experiència i coneixement de les administracions municipals.

Potenciar la cooperació directa i municipalista per millorar l'eficiència de les ajudes.

Aquests objectius estratègics esdevenen, així mateix, en elements d'especialització sectorial de la cooperació de la nostra illa. Aquest plantejament suposa modificar la lògica de les convocatòries de les subvencions, que fins ara s'han adaptat a l'agenda i demandes de les ONGD a favor d'un model menys instrumental.

2. **PASSAR D'UN MODEL VERTICAL A UN D'HORIZONTAL.**

Mentre el primer es basa en la transferència de recursos i, per tant col·loca en condicions de desigualtat a donant i receptor, el segon es fonamenta en les relacions d'interès mutu, igualtaries i centrades en la transferència de coneixements. El model horitzontal afavoreix una major implicació dels municipis, que poden mobilitzar diferents recursos propis per integrar-los a les accions de cooperació per al desenvolupament (Costafreda, 2012). És aquí on hi tenen plena cabuda els intercanvis de la cooperació tècnica.

3. **CONCENTRACIÓ GEOGRÀFICA I CANVI DE FOCUS.**

La concentració geogràfica és el desafiament pendent que cerca un major impacte en les accions de coope-

Ens trobam davant el repte de canviar el focus d'interès, cap a la zona de la Mediterrània, Àfrica del Nord i Àfrica Subsahariana

ració. Ara, per mor de la nova conjuntura internacional, se li afegeix el repte de canviar el focus d'interès, que fins ara s'havia centrat en Amèrica Central i del Sud i ara es dirigeix cap a la zona de la Mediterrània, Àfrica del Nord i Àfrica Subsahariana. En cap cas, aquest canvi no es pot fer de manera sobtada i sense estratègies de sortida compartides i planificades. (Costafreda, 2012). Aquest canvi de focus aniria molt lligat a l'objectiu estratègic de moviments de persones.

- 4. COHERÈNCIA DE POLÍTQUES.** Sovint s'han fet paleses les contradiccions entre les polítiques de cooperació i les aplicades en el territori local. Per avançar cap a una política de cooperació transformadora cal incorporar la perspectiva de la cooperació per al desenvolupament en el disseny, implementació i seguiment del conjunt de les polítiques municipals, no només a les de cooperació.

La coherència de polítiques s'ha de complementar amb un decidit impuls a l'Educació per al Desenvolupament (o Educació per a la Ciutadania Global) per tal de generar canvis reals en les persones i que serveixin per a la creació d'una ciutadania informada, crítica i compromesa. Igualment destacable és la necessitat d'assumir una comunicació per al desenvolupament efectiva, tot reconeixent-la com a eina amb capacitat transformadora.

- 5. REFORÇAR EL FONS MENORQUÍ DE COOPERACIÓ.** Els governs locals han de reforçar el paper del Fons Menorquí com a l'estructura més propera que s'ocupa de les qüestions de desenvolupament i cooperació marcades en els objectius estratègics per a Menorca. En el marc del nou model, el Fons incorporaria la funció d'Observatori de la Cooperació per al desenvolupament, que permeti analitzar els efectes i els impactes per al desenvolupament (i de la coherència) del conjunt de les polítiques locals de l'illa. En aquest òrgan depenent del Fons hi jugarien un rol determinant les ONGD per generar i sistematitzar les dades, aprofundir en la reflexió i nodrir les polítiques públiques. Així mateix, el Fons assumiria el rol d'acompanyament de les entitats locals, és a dir, els governs locals i les ONGD, en la missió d'avançar cap el nou model de desenvolupament. Aquestes noves funcions del Fons complementarien el compliment dels objectius estratègics i de coherència de polítiques.

Els governs locals han d'abandonar la relació instrumental que tenen amb les ONGD.

- 6. REDEFINIR LA RELACIÓ AMB LES ONGD.** Els governs locals han d'abandonar la relació instrumental que tenen amb les ONGD, les quals haurien de concentrar els seus esforços en l'Educació per al Desenvolupament, la vigilància en el compliment de les polítiques de cooperació

a l'illa, i la concertació amb les estratègies sectorials i geogràfiques de la política pública de cooperació. Les ONGD formen part del teixit social i l'aposta ha de ser acompanyar-les en un procés de transició cap al nou escenari.

7. **IMPULSAR EL DIÀLEG I LA SUMA DE NOUS AGENTS.** El nou model comporta reforçar el diàleg tant amb les ONGD com amb nous actors de la cooperació, com ara plataformes o entitats ciutadanes entre d'altres, per tal d'assolir un ampli consens i una major legitimació de les polítiques públiques de cooperació. Mentre, la incorporació del sector privat com a nou agent de la cooperació a Menorca no es pot fer de forma acrítica.
8. **COMPROMÍS DE FINANÇAMENT.** Manteniment d'unes polítiques pressupostàries amb un sòl mínim per a tots els governs locals proporcional al seu pressupost i amb la fita d'assolir l' 1%.
9. **EXPLORAR LA POSSIBILITAT DE COFINANÇAMENTS.** Es tractaria d'aprofundir en la recerca de noves vies de finançament de caràcter públic a través de la Unió Europea o dels partenariats.
10. **MILLORAR LA PRESENTACIÓ DE RESULTATS.** Passar de l'exposició de resultats quantitatius als qualitatius. Es tracta, en definitiva, de millorar la rendició de comptes i presentar els resultats de desenvolupament, per la qual cosa cal promoure les avaluacions, els seguiments i la presentació de memòries més visuals.

Els governs locals han d'assolir la fita de l'1%.

L'Educació. La Cultura i La Interculturalitat.

L'educació, l'eina per guanyar el futur

El gran repte que tenim a Menorca en els propers anys és el de l'actualització metodològica.

Menorca ha estat capdavantera en molts àmbits vinculats a l'educació. El Pacte Educatiu de les Illes Balears, gestat i impulsat des de Menorca, apunta a la urgència de renovar en profunditat el sistema educatiu. D'una manera especial, caldrà afrontar l'actualització metodològica, clau de volta

per donar resposta als reptes de la societat menorquina durant la propera dècada.

Gràcies a les aportacions de mestres i pedagogs, fa molt anys que sabem que els nostres sistemes educatius presenten mancances per esdevenir el lloc on cada infant i jove pugui desenvolupar les seves potencialitats singulars.

Hem d'aconseguir un sistema educatiu que posi els fillets i les filletes i el jovent en el centre del procés d'aprenentatge. Volem motivar el professorat i estimular la seva competència. I necessitam avançar cap a l'autonomia dels centres educatius.

El fillet, centre del procés d'aprenentatge.

Cada fillet és diferent i cadascun està dotat de capacitats singulars. L'educació ha de partir d'aquesta realitat per permetre que es desenvolupin les seves potencialitats. El currículum educatiu ha de ser entès com un conjunt de competències, actituds i valors. Aquestes competències inclouen coneixements que cal aprendre, naturalment, però no té sentit mantenir un currículum reduït a un conjunt de continguts estàtics. Per assolir aquests coneixements i competències sabem, pels avenços de la pedagogia però també de la neurobiologia, que és fonamental un aprenentatge significatiu, actiu i aplicat, que vagi molt més enllà d'una

simple lectura o memorització de continguts. Aconseguir açò ajudaria a la motivació per l'estudi i l'aprenentatge, i contribuirà a l'eliminació progressiva del fracàs escolar. Menorca ha canviat molt al llarg de les darreres èpoques, i ho continua fent al ritme accelerat de la globalització i les noves tecnologies. Canvi vol dir més diversitat, i amb l'horitzó de la Menorca que volem pel 2025 és imprescindible posar l'accent en la millora de l'atenció específica a la diversitat dins les escoles. Cal un acompanyament dels nouvinguts dotat de recursos, i açò també vol dir donar importància al paper de la llengua a l'escola. El català ha de ser la llengua vehicular dins les aules, com a element d'integració i de cohesió social. Aquest plantejament ens porta a propugnar un canvi educatiu, que doni més flexibilitat al sistema per adaptar-se a les necessitats i potencialitats de cada fillet i cada filleta, trencant els obstacles que imposen les barreres d'assignatures i cursos. Un canvi que asseguri la provisió de professorat motivat i competent i l'autonomia dels centres educatius.

Un professorat motivat i competent.

La cadena de provisió de professorat falla especialment en dues baules: la formació inicial i la selecció. Hi ha un consens compartit en que les facultats d'educació no preparen els mestres adequadament. Per tant, la millora d'aquesta formació serà un dels reptes de la nostra política educativa.

És necessari modernitzar els mecanismes de selecció del personal docent. Tant l'accés a la professió docent està regulada fins al darrer detall a nivell estatal. Es tracta d'un sistema de selecció burocràtic que fa que sigui perfectament possible que persones no prou motivades per l'educació puguin entrar en el sistema.

Des de Menorca, que ha estat capdavantera en innovació educativa, ens hem d'avançar als canvis perquè açò sigui possible. Propugnarem la reforma de la Llei Educativa per permetre formes descentralitzades de provisió de personal docent, que permetin configurar l'accés com una carrera professional amb diverses etapes. Mestres i professors han de constituir una professió en la que sigui possible i factible l'avaluació i la formació permanent. Mentre no s'assoleixin formes alternatives de selecció cal treballar per l'estabilització de les plantilles, reduint dràsticament el nombre de professorat interí. D'altra banda, cal trobar fórmules d'estabilitat dels interins, per donar estabilitat als claustrs. Si volem un professorat motivat, hem de dignificar la professió i establir els incentius a aquell professorat que destaca per la seva major implicació en el canvi metodològic.

S'han d'establir formes descentralitzades de provisió de personal docent que permetin configurar l'accés com una carrera professional amb diverses etapes.

Autonomia de centres.

Si l'educació ha d'adaptar-se a cada fillet, els centres han d'adaptar-se al seu entorn. La singularització del programa educatiu només es pot assolir des d'uns projectes pedagògics de centre propis i originals. A partir del currículum ampli que hem caracteritzat més amunt,

els equips de centre i els claustres han de poder organitzar les activitats de la forma més adequada per assolir els objectius.

El sistema ha de ser exigent en la selecció del professorat, però després ha de confiar en els professionals. Les famílies tenen un paper fonamental en la idea d'autonomia de centre, perquè una educació reeixida necessita que escola i família treballin en equip. Cal potenciar la implicació de les famílies a l'escola, trencant la idea de compartiments estancs i propugnant la participació dels ciutadans en totes les esferes de la societat que és una de les premisses del nostre ideari profundament democràtic.

A partir d'aquests tres eixos fonamentals que han d'informar tot el sistema educatiu, hem de fer èmfasi en diversos aspectes concrets i complementaris:

• **La Formació Professional.** La Menorca que volem pel 2025 requereix que donem un impuls decisiu a la formació professional. L'actual

Una formació professional per donar millors alternatives laborals als menorquins i per oferir a les empreses professionals ben preparats.

lleï educativa i la insuficiència de recursos que s'hi dediquen fan que continuï essent el parent pobre del sistema. Hem re reinvertir aquesta tendència. Necessitam millorar la formació professional per donar millors alternatives laborals als menorquins, i evitar que els més qualificats hagin

d'anar-se'n a viure i treballar fora de l'illa. Menorca ha de donar a les nostres empreses els professionals més ben preparats perquè contribueixin a la seva competitivitat.

Amb aquest objectiu, cal centrar l'acció en tres línies de feina:

Crear centres integrats que aglutinin l'oferta de formació professional, potenciar la formació dual i en alternança.

- Constituir centres integrats que aglutinin l'oferta, de manera que es faciliti als centres la recombinació de recursos per poder oferir el màxim de titulacions i modalitats.
- Potenciar al màxim la formació dual i la formació en alternança, com a manera de fer possible el funcionament de diversos cicles amb ràtios molt més baixes de les de referència.
- Aconseguir que les ràtios a Menorca siguin molt menors que la d'altres indrets amb més població.

• **L'escola concertada.** Té un paper crucial en els bons resultats del sistema, ja que continua escolaritzant un percentatge important de la població, un 20% aproximadament. Cal respectar el principi d'elecció de centre i treballar perquè els resultats de l'escola concertada millorin.

L'escola concertada ens dóna l'oportunitat d'incidir en un dels aspectes que hem vist que era una feblesa del sistema: la selecció i avaluació del professorat. Cal avançar, de la mà de l'escola concertada, en la definició d'un marc per a la selecció

i avaluació del professorat, de manera que es contribueixi a la millora metodològica. A més, açò hauria d'anar acompanyat d'una equiparació en les condicions de treball dels professionals de l'escola concertada i dels de l'escola pública.

- **Qualitat de les infraestructures.** Per dur a terme les millores que defensam, calen unes infraestructures adequades, a les quals s'hi ha de destinar els recursos suficients, i aconseguir que les infraestructures es gestionin de forma adequada, per tal d'optimitzar aquests recursos.
- **Educació d'adults.** Tota Menorca és una comunitat educativa, i per tant la nostra visió ha de ser global. Defensam el concepte d'aprenentatge al llarg de la vida. Menorca es pot enorgullir de l'aposta que ha fet per l'educació de les persones adultes al llarg de les últimes dècades, però no podem ser autocomplaents. Les reformes que el sistema educatiu necessita també han d'abastar l'educació de persones adultes.
- **Educació infantil.** Menorca també ha estat pionera en l'educació infantil. El compromís de les famílies i les educadores i els professionals del sector, i el suport dels ajuntaments i del Consell Insular han estat la clau d'un model d'èxit, de referència també fora de Menorca. La crisi econòmica dels últims anys ha tingut un gran impacte sobre les famílies amb infants. Els alarmants índex de pobresa infantil i les noves problemàtiques socials reclamen una passa més. Si hem assolit l'excel·lència educativa, ara ens toca conquerir l'excel·lència social. Hem de construir unes polítiques socials d'infància avançades que converteixin les nostres escoles i els recursos d'atenció a la primera infància en un àmbit privilegiat d'inclusió, promoció i equitat.
- **Els consells escolars.** Amb l'objectiu d'afavorir la implicació de les famílies i la ciutadania en les polítiques educatives, cal potenciar la participació a través dels consells escolars: el de cada centre, els consells escolars municipals, el Consell Escolar de Menorca i el de les illes Balears. La tasca innovadora que impulsa actualment el Consell Escolar de Menorca ens assenyalava el camí a seguir: lluny de convertir aquests espais de participació en instruments burocràtics, els hem de relançar com a veritables eines d'impuls de la creativitat, la innovació i la connexió de l'educació amb els altres àmbits socials.

Les escoles han de ser un àmbit privilegiat d'inclusió, promoció i equitat.

Tots aquests elements haurien d'inspirar des de Menorca una legislació educativa balear. Una llei educativa que aprofiti al màxim les escoles que ens deixa una legislació estatal que volem superar. Aquesta nova llei ha de desplegar el Pacte Educatiu. Els moviments Menorca Edu 21 i Illes per un Pacte han posat els fonaments de l'educació del futur, que assumim com a propis, com a brúixola que ha de guiar l'acció política i institucional.

La llengua

El multilingüisme és un fenomen cada vegada més estès en la majoria de les societats del món, i Menorca no n'és una excepció. La politització del debat lingüístic ha comportat malentesos i usos interessats pel que fa a la regulació dels drets lingüístics individuals i dels drets col·lectius dels pobles que tenen una llengua pròpia.

A Menorca i al conjunt de les illes Balears hem assolit un consens bàsic pel que fa a la legislació i a la protecció que mereix la llengua catalana, que ens és pròpia, però aquest consens s'ha trencat per l'assumpció, per part d'algunes forces polítiques, de postulats que no tenen cap base lingüística i que només responen a interessos ideològics.

La llengua, a Menorca i a tot arreu, ha de tenir un paper transversal i fonamental, per fomentar la cohesió social i garantir els drets lingüístics. La llengua és identitat, és país, és cultura, és història, és eina de comunicació i d'integració; de fet, tot és llengua. En aquest sentit, volem una Menorca on la llengua catalana sigui l'element cohesionador en un context de diversitat lingüística i cultural.

De cara al 2025, la situació de la llengua catalana ha de ser millor que l'actual. L'objectiu és que es pugui viure cent per cent en català a Menorca, tot assegurant els drets lingüístics dels menorquins que usen la llengua pròpia de l'illa.

Cal crear totes les complicitats possibles per crear un clima de pau lingüística.

És imprescindible cercar totes les complicitats possibles per crear un clima de pau lingüística. En aquest sentit, insistim, és bàsic despolititzar la llengua. Cal diferenciar els debats lingüístics de les proclames acientífiques d'alguns grups.

És necessari apropar sectors poblacionals aliens a la realitat lingüística i cultural de l'illa.

Així mateix, és necessari apropar sectors poblacionals aliens a la realitat lingüística i cultural de l'illa, actuar sobre la relació turisme – llengua catalana, atendre al relaxament dels àmbits tradicionalment més normalitzats, com l'administració pública o l'escola, actuar sobre els punts febles, com els mitjans de comunicació, l'oci o l'empresa privada, i treballar les actituds lingüístiques.

CULTURA PER A UNA SOCIETAT OBERTA I DIVERSA

Menorca és una societat plural, oberta i diversa, tant per les opcions de vida dels que hi han nascut, com pels distints llocs de procedència de molts dels seus ciutadans i ciutadanes. La cultura no hauria de ser mai vista com una dimensió complementària, accessòria de la vida social. És la seva condició de possibilitat, és l'expressió de l'esperit d'una societat, i l'espai on les persones i els col·lectius poden exercir la seva llibertat, la seva creativitat i la seva realització com a persones i com a comunitats. Les visions que redueixen la cultura a simple entreteniment o com un bé de consum, contribueixen a la seva instrumentalització, i per tant a la negació de la seva funció crítica i interpel·ladora.

La cultura menorquina és la nostra carta de presentació davant el món, i per tant les polítiques culturals han de ser una prioritat política.

Volem potenciar la cultura com a servei públic, per l'accés de tota la ciutadania, d'una manera activa i participativa, a les activitats i realitzacions culturals. Volem promoure totes les seves formes i manifestacions, fomentant la recerca, la innovació, el diàleg intercultural, la producció de qualitat. I volem protegir i donar suport a la tasca dels nostres creadors, productors i gestors artístics i culturals, per evitar que, en un espai petit com és Menorca, els únics que puguin desenvolupar projectes no siguin les grans "indústries culturals" de fora, que funcionen per criteris econòmics d'oportunitat i no en funció del benestar social, la cohesió i el creixement personal i col·lectiu.

Donar suport als creadors, productors i gestors artístics i culturals i evitar que els únics que puguin desenvolupar projectes siguin les grans "indústries culturals" de fora que funcionen amb criteris econòmics d'oportunitat.

La creació cultural

Menorca és rica i dinàmica en creació cultural. Els seus protagonistes són tant persones i col·lectius professionals, com entitats sense ànim de lucre i grups més o menys formals que impulsen una activitat cultural que està molt per damunt del que es podria esperar d'una societat de menys de cent mil habitants.

No hi ha dubte que l'economia turística ha impulsat l'abast de la producció cultural a la nostra illa, però ens equivocaríem molt si condicionéssim la creació cultural a les seves possibilitats de comercialització. Per res no hauríem de caure en el parany de fer cultura d'aparador, per vendre als turistes. De fet, açò ja no seria cultura, sinó pur espectacle.

La societat menorquina, primer destinatari de la creació cultural, de forma activa, participativa, dinàmica, no simple receptor.

El primer destinatari de la creació cultural és la pròpia societat menorquina, i ho ha de ser d'una manera activa, participativa, dinàmica, no com a simple receptor. Però en un món globalitzat i competitiu com el nostre, no podem relegar la producció cultural, justament per la importància que té per a la cohesió social, a l'altruisme dels seus creadors.

A Menorca avui hi ha professionals de la cultura, persones amb una llarga trajectòria, amb diferents graus de formació, que de temps enrere participen en projectes diferents i que podrien parlar des de l'experiència d'aquells que de la il·lusió han fet ofici. I també hi ha nous protagonistes, una petita indústria cultural puixant i dinàmica, representada per persones que treballen des del compromís de creure en allò que fan, amb ganes que la seva activitat els permeti desenvolupar els seus projectes.

La Menorca que volem necessita uns agents culturals que siguin ben tractats. Hem de superar la manca crònica de recursos culturals, la condemna al caràcter efímer de moltes produccions culturals de gran qualitat, i per açò haurem d'incidir en la creació i la producció entesos com el reconeixement a la diversitat cultural, concebant, a més, tota la població com un agent creador.

Si no volem ser espectacle per als turistes, tampoc hem de negar que la cultura és especialment rellevant en les societats amb una economia turística com és la nostra. I justament perquè volem anar més enllà del turisme de sol i platja, la cultura ha de tenir un lloc central en les polítiques públiques de foment d'un turisme alternatiu, que creï sinergies positives amb la població local, que potencii i no amagui la menorquinitat.

Es consolidarà l'interès de propis i forans per la producció d'intangibles.

En la dècada que ve, es consolidarà l'interès de propis i forans per la producció d'intangibles; la població vol conèixer i viure experiències sobre allò que és local, la qual cosa es veu beneficiada pel protagonisme de les xarxes i els canvis tecnològics que actuen a nivell global. En aquest sentit, l'administració ha d'afavorir el man-

teniment de les activitats generades i arrelades en el territori i evitar que els nuclis antics es converteixin en una amalgama de comerços turístics.

I només a partir d'aquesta base, també hem de programar accions en funció de cada estació, tenint en compte l'afluència de gent i la generació d'ingressos per cobrir les despeses, cercar com generar beneficis i, al final, poder dur a terme accions menys rendibles. Açò implica que ens hem de moure entre el desenvolupament cultural i el desenvolupament econòmic. Cal afavorir la participació social, reforçar el paper del teixit associatiu cultural, i també potenciar la iniciativa privada, de manera que part de la gestió s'encamini a la supervivència d'algunes propostes culturals per elles mateixes; per altra banda, açò no pot anar en detriment de la democratització de la cultura ja que els serveis i activitat que s'hi ofereixen han de garantir l'accés, el gaudi i el desenvolupament personal dels ciutadans. La cultura és, alhora, dins i fora del mercat, i n'hem de trobar l'equilibri.

Equipaments i serveis

Les administracions públiques tenen una responsabilitat essencial en la provisió dels equipaments culturals, però açò no es pot deslligar de la sostenibilitat de la seva gestió. Necessitam dissenyar una bona planificació perquè els equipaments esdevinguin un clar mitjà de suport a la cultura del territori. Hem de garantir la seva viabilitat econòmica i social, perquè només així els podrem posar al servei de la ciutadania d'una manera útil i eficient.

L'increment de tot tipus d'activitats culturals, protagonitzats per creadors individuals, de col·lectius socials, de professionals i d'empreses, demana un esforç per coordinar millor totes les iniciatives i propostes, i millorar i obrir els mecanismes de gestió dels espais, les programacions, les produccions i els equips tècnics.

La Menorca de 2025 ha de ser una societat en què viure la cultura en qualsevol de les seves manifestacions sigui un tret distintiu, un signe de qualitat de vida i de benestar social. Açò significa dissenyar unes polítiques culturals públiques potents i ambicioses, i també facilitar el desenvolupament del mecenatge. La connexió dels sectors productius de Menorca amb la producció cultural no pot ser una anècdota, sinó que hauria de ser la norma.

Menorca, per les seves dimensions i per una qüestió d'economia d'escala, no ha estat objecte de grans inversions en projectes lúdico-culturals protagonitzats per grans corporacions. Açò, que algú pot veure com un inconvenient, és més aviat un avantatge: tenim molts espais culturals petits i de dimensions mitjanes, i ara el repte ha de ser modernitzar aquestes estructures perquè puguin desenvolupar activitats singulars i de prestigi, obertes a la participació de la ciutadania, i capaces d'atreure un nou tipus de visitant que vulgui connectar l'especificitat menorquina.

Ara el repte ha de ser modernitzar els equipaments culturals perquè puguin desenvolupar activitats singulars i de prestigi.

Una illa de cultura

Sobre la base de la cooperació i el consens entre els agents, l'exhaustivitat, la contemporaneïtat, la innovació i el realisme, cal potenciar uns objectius concrets:

- a) La voluntat de millorar, remodelar i potenciar els centres culturals per ampliar l'oferta formativa, tallers i exposicions.
- b) Fomentar l'interès per la lectura a través d'una xarxa de biblioteques sòlida.
- c) Fer partícips totes les entitats en l'ús dels equipaments afavorint la seva proximitat i millorant i complementant la xarxa d'equipaments, alhora que es potencia la creació artística i la seva interacció amb la vida quotidiana a la ciutat.
- d) Difondre i divulgar des d'una vessant pedagògica el patrimoni local fomentant la seva participació, conservació i gestió.
- e) En paral·lel a l'anterior, posar a l'abast dels ciutadans tota la informació sorgida en la tasca d'investigació històrica, etnològica i popular de l'illa.
- f) Donar major rellevància a les festes populars i els espais públics com a escenaris de trobada i cohesió social, així com donar suport a les entitats i associacions.
- g) Posar a l'abast de la ciutadania l'accés a les noves tecnologies de la informació i la comunicació com a resposta a la democratització cultural.

LA INTERCULTURALITAT

Menorca és ja, avui dia, una societat multicultural. Ara bé, les polítiques públiques que s'han anat desenvolupant respecte dels nouvinguts només s'han enfocat en termes d'estrangeria i serveis socials. De cara a la propera dècada, les institucions de Menorca han de tenir com a objectiu una línia de treball clara, estable i ben orientada.

Quan parlem de ciutadania podem trobar dues visions:

- Una visió conservadora, que prima l'estabilitat per sobre de la cohesió social. Aquesta visió entén la no estabilitat com a conflicte d'interessos irresoluble i, en conseqüència, genera societats dividides on el nouvingut és o bé assimilat o bé exclòs socialment.
- I una visió progressista, que prima la cohesió per sobre de l'estabilitat. Aquesta visió entén la no estabilitat com a conflicte resoluble que respon a processos de socialització i enriquiment i, en conseqüència, genera societats cohesionades on el nouvingut pot exercir la ciutadania plena.

Menorca ha d'apostar de manera clara per la segona, tot rebutjant l'homogeneïtzació i l'assimilació i apostant per la cohesió social del poble. En aquest sentit és necessari:

Menorca ha d'apostar per una visió progressista de ciutadania que prioritzi la cohesió per sobre de l'estabilitat.

- a) El reconeixement de la diversitat ètnica i cultural. No només tolerar-la.
- b) Generar igualtat social per a grups ètnics diferents. Les minories han de poder mantenir i desenvolupar les seves especificitats culturals.

- c) Tenir com a objectiu en tota política pública la cohesió social. Les institucions han de ser sensibles a aquesta diversitat cultural.
- d) Desenvolupar accions contra la xenofòbia o el racisme.

Així, no basta amb polítiques multiculturals de facto, típiques de la lògica liberal —com per exemple la llibertat religiosa. Necessitam polítiques multiculturals que introdueixin la lògica intercultural, anant molt més enllà en termes de reconeixement i cohesió social.

Des d'aquesta perspectiva, la llengua catalana té un paper bàsic pel que fa a la cohesió del poble de Menorca, en tant que punt de trobada entre el nouvingut i la societat menorquina. A més, la seva utilitat vehiculant i cohesionant garanteix la pròpia continuïtat lingüística i cultural de la societat menorquina. En aquest sentit els serveis d'acolliment públics o mixtes no es poden desentendre del català.

No demanar a la gent d'on ve, quina religió professa o quina llengua parla, sinó quina Menorca vol construir com a poble, i així plantejar a ciutadania com a projecte de futur i no de passat.

Menorca ha d'establir una idea republicana de ciutadania que permeti polítiques públiques en sentit multicultural i intercultural, de priorització de la cohesió social front l'estabilitat o la diferència. Una Menorca que generi un relat basat en no demanar a la gent d'on ve, quina religió professa o quina llengua parla, sinó en quina Menorca vol construir com a poble. Així, necessitam plantejar la ciutadania en sentit de projecte de futur, i no de passat.

